

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΚΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΥ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΦΩΤΕΙΝΗ Μ. ΓΙΑΝΝΑΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Νεγκάκης Ι. Χρήστος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Νοέμβριος 2014

**αφιερώνεται στους γονείς
και τον αδερφό μου**

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	v
Περίληψη	vi
Λίστα Πινάκων	vii
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ –ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1. Εισαγωγή	1
1.2 Έννοια της ελεγκτικής	1
1.3 Ιστορική εξέλιξη της ελεγκτικής	3
1.4 Η ελεγκτική στην Αμερική	3
1.5 Σκοπός της παρούσας εργασίας	4
1.6 Ερευνητικά Ερωτήματα	5
1.7 Δομή της εργασίας	5
2.ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	6
3.ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ – ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	15
3.1 Η Χρησιμότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων	15
3.1.1 Περιορισμοί ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων	16
3.2 Είδη ελέγχων και κατηγορίες ελεγκτών	17
3.2.1 Επαγγελματική ανεξαρτησία	23
3.3 Εξωτερικός έλεγχος	23
3.3.1Οεξωτερικός έλεγχος σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ελέγχου	24
3.3.2 Πλαίσιο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου	24
3.4 Εσωτερικός έλεγχος	26
3.4.1 Αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου	27
3.4.2 ΔΠΕ 610	28
3.4.3. Πρότυπα συμπεριφοράς εσωτερικού ελέγχου	30
3.4.3.1 Κατηγορίες προτύπων	30

3.5 Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου	32
3.5.1 Ομοιότητες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου	32
3.5.2 Διαφορές εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου	32
3.6 Ελεγκτικός κίνδυνος και Ουσιώδες μέγεθος	34
3.6.1 Ουσιώδες μέγεθος	34
3.6.2 Ελεγκτικός κίνδυνος	35
3.6.2.1 Συστατικά στοιχεία ελεγκτικού κινδύνου	37
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ - ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	42
4.1 Εισαγωγή	42
4.2 Ερευνητικές υποθέσεις	42
4.3 Μεθοδολογική προσέγγιση	43
4.4 Δείγμα- Γενικά χαρακτηριστικά δείγματος	44
4.5 Εμπειρικά αποτελέσματα	47
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
5.1 Εισαγωγή	51
5.2 Ευρήματα	51
5.3 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα	52
5.4 Συμπεράσματα	52
Βιβλιογραφία	53

Ευχαριστίες

Η διπλωματική εργασία σηματοδοτεί το κλείσιμο των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέπων καθηγητή μου κ. Χρήστο Ι. Νεγκάκη τόσο για την εκπόνηση της εργασίας μου όσο και για την πολύτιμη βοήθεια του καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ανέστη Λαδά για την συνεχή στήριξη, καθώς και για τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις του.

Τέλος, περισσότερο από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την πολύτιμη συναισθηματική καθώς και οικονομική στήριξη τους.

Περίληψη

Ο έλεγχος των μεγάλων οικονομικών μονάδων μέσα στην ραγδαίως εξελισσόμενη σημερινή πραγματικότητα καθίσταται όλο και πιο επιτακτικός. Ο πειρασμός για την παραποίηση, απόκρυψη στοιχείων και για άλλα διαχειριστικά λάθη, προκειμένου να αποκτήσουν διάφορα άτομα οικονομικά οφέλη, είναι μεγάλος. Με τον έλεγχο μπορούν να εντοπιστούν, να προληφθούν ή πιθανόν και να επανορθωθούν διαχειριστικά ή άλλου είδους λάθη και παραποιήσεις, πριν αυτές δουν το φως της δημοσιότητας, πράγμα που θα είχε σοβαρές συνέπειες στην καλή φήμη της επιχείρησης. Η έλλειψη ενός υγιούς συστήματος ελέγχου και η μη οργανωμένη διαχείριση κινδύνων μπορούν να επιφέρουν καταστροφικές συνέπειες σε οποιαδήποτε οικονομική μονάδα ανεξάρτητα με το ποια είναι η θέση της μέσα στην αγορά που δραστηριοποιείται, το μέγεθος αλλά και από τα άτομα που την διοικούν. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη συμβολή της ελεγκτικής επιστήμης στην αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και στη λήψη αποτελεσματικότερων χρηματοοικονομικών αποφάσεων. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ποικίλων κινδύνων και των προβληματικών καταστάσεων που παρουσιάζονται στο επιχειρησιακό περιβάλλον, αρμόδιος είναι ο Εσωτερικός Έλεγχος. Ουσιαστικά, σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να δείξει πως η ελεγκτική εργασία καθώς και πιο συγκεκριμένα ο εσωτερικός έλεγχος συνδράμει στην αξιοποίηση της λογιστικής πληροφόρησης, η έλλειψη ενός υγιούς συστήματος ελέγχου και η μη οργανωμένη διαχείριση κινδύνων μπορούν να επιφέρουν καταστροφικές συνέπειες σε οποιαδήποτε οικονομική μονάδα ανεξάρτητα με το ποια είναι η θέση της μέσα στην αγορά που δραστηριοποιείται, το μέγεθος αλλά και από τα άτομα που την διοικούν. Οι περισσότερες πλέον οικονομικές μονάδες ελέγχου θεωρούν τον εσωτερικό έλεγχο και την διαχείριση κινδύνων αναπόσπαστο και ζωτικό κομμάτι για την ικανοποιητική και θετική πορεία της εξέλιξης τους στον χώρο της αγοράς. Για τον λόγο αυτό η δημιουργία τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου κρίνεται αναγκαία. Με βάση την εξέταση που πραγματοποιήσαμε στα επόμενα κεφάλαια προέκυψαν κάποια συμπεράσματα. Αναλυτικότερα, φαίνεται ότι η γνώμη της έκθεσης του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων έχει σημασία για τους επενδυτές. Ωστόσο η ουσιαστική αδυναμία που προκύπτει από τον έλεγχο του εξωτερικού ελεγκτή δεν φαίνεται να επηρεάζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών όπως και το πληροφοριακό περιεχόμενο της μεταβολή των κερδών.

Λίστα πινάκων και διαγραμμάτων

Πίνακας 1 : Περιγραφικά Στοιχεία	σελ. 45
Πίνακας 2 : Πίνακας Συσχετίσεων	σελ. 46
Πίνακας 3 : Κύρια Αποτελέσματα	σελ. 47
Πίνακας 4 : Πρόσθετα Αποτελέσματα	σελ. 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικά

Ιδιαίτερο ρόλο αποκτά σήμερα η ελεγκτική, εφόσον γίνεται τόση προσπάθεια για την ανάπτυξη της οικονομίας, την αναζωογόνηση της αγοράς, της αύξησης των επενδύσεων καθώς και την ενθάρρυνση της ανταγωνιστικότητας τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς. Έτσι επιχειρείται μια αναλυτική περιγραφή της έννοιας της ελεγκτικής, της ιστορικής εξέλιξης αυτής καθώς και το έργο της στην Αμερική.

1.2. Έννοια Της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική είναι ένας από τους πιο σημαντικούς κλάδους της οικονομικής επιστήμης. Ο έλεγχος στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στις ανώνυμες εταιρίες, καθίσταται υποχρεωτικός με τον νόμο Ν.2190/1920.

Ελεγκτική είναι ο επιστημονικός κλάδος και η τεχνική που έχει σαν αντικείμενο τη διατύπωση αρχών και κανόνων για τη διεξαγωγή των οικονομικών ελέγχων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη λαθών και η διαπίστωση της πραγματικής χρηματοοικονομικής κατάστασης της οικονομικής μονάδας. Έλεγχος, δηλαδή, είναι η έρευνα για την αλήθεια, την ορθότητα, την ικανότητα, τη γνησιότητα, την αξία των περιουσιακών στοιχείων, των αποτελεσμάτων και της θέσης της οικονομικής μονάδας.

Ο Meigs (1987), ο οποίος θεωρείται για πολλούς ερευνητές ως πατέρας της ελεγκτικής επιστήμης, όρισε την Ελεγκτική ως τον ιδιαίτερο επαγγελματικό κλάδο, των διοικητικών – οικονομικών επιστημών, που πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋπόθεσης για την διενέργεια ελέγχου σε κάθε οικονομική μονάδα, με σκοπό την διαφύλαξη και την σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων καθώς και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Ο Τσιμάρας (1956) ορίζει την Ελεγκτική ως¹ «το σύνολο των αρχών, κανόνων και ενεργειών δια των οποίων, απορρυσών από βαθείαν γνώσιν της οικονομικής των Εκμεταλλεύσεων (Επιχειρήσεων), της Λογιστικής και του Δικαίου (Εμπορικού, Αστικού,

¹ Τσιμάρας (1956),σελ. 682.

Φορολογικού) διενεργείται η εξέλεγχης (Verification) εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών και συναφών στοιχείων, προς διαπίστωση πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγή αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικών προς οικονομική τινά διαχείριση».

Ο Mattingly (1964) ένας επαγγελματίας ελεγκτής λογιστής και ένας εκ των πρώτων συμβούλων του Σώματος Ορκωτών Λογιστών της χώρας μας καθορίζει ως αντικείμενο της Ελεγκτικής τον έλεγχο, δηλαδή την² «εξέταση των βιβλίων μιας οικονομικής μονάδος, των δικαιολογητικών εγγράφων, των αποδεικνυόντων την αλήθεια, ακρίβεια και νομιμότητα των εν αυτοίς εγγράφων, η ζήτηση των απαιτούμενων πληροφοριών, ως και η διενέργεια δοκιμαστικών επαληθεύσεων (tests), πασών των εργασιών τούτων διεξαγόμενων εις τιαύτην έκτασιν, ώστε να πεισθεί ο ελεγκτής περί της ακριβείας των ως άνω βιβλίων και των βάσει τούτων συνταχθεισών οικονομικών καταστάσεων».

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί θεωρούν την ελεγκτική ως εντελώς πρακτικό σε αντίθεση με θεωρητικό τομέα γνώσης. Γι' αυτούς η ελεγκτική είναι μια σειρά από εμπειρικές διαδικασίες, μεθόδους και τεχνικές κάτι που έχει να κάνει πολύ λίγο με εξηγήσεις, περιγραφές και επιχειρήματα δηλαδή με θεωρία. Οι Mautz και Sharaf (1961) συνέβαλαν αποφασιστικά στην αμφισβήτηση των πιο πάνω θέσεων και έθεσαν τις βάσεις της θεωρίας της ελεγκτικής.

Σύμφωνα με το Δήμου (2000), η ελεγκτική καθορίζει το σύνολο των αρχών που αποσκοπούν στο συστηματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης, του τρόπου διενέργειας του ελέγχου των ενεργειών και ιδιαίτερα των διαχειριστικών, των αρμόδιων οργάνων των οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων ή για την εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών.

Η Αμερικάνικη Ένωση Λογιστικής (American Accounting Association) το 1972 ορίζει την ελεγκτική ως «μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων για τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων σε ενδιαφερόμενους χρήστες».³

² Mattingly (1964), σελ.996-1003.

³ Boynton & Johnson (2005), σελ.6.

Σήμερα, η ελεγκτική έχει επεκταθεί σε όλο το φάσμα της διοικητικής δραστηριότητας και λειτουργίας μιας κοινωνίας, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Το βασικό ενδιαφέρον όπως και η ευθύνη της Ελεγκτικής έχει μετατοπιστεί από την έρευνα και ανακάλυψη της ενδεχόμενης απάτης στη διαπίστωση της ορθότητας με την οποία οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα δράσεως των ελεγχόμενων μονάδων, καθώς και την γενική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης. Για να καλυφθούν οι ανάγκες του ελέγχου, λόγω των αναπτυγμένων οικονομικών φορέων και επιχειρήσεων, συστήθηκαν και οργανώθηκαν μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες για εξωτερικό έλεγχο. Πλέον εξειδικευμένοι εσωτερικοί ελεγκτές στελεχώνουν τις μεγάλες οικονομικές μονάδες.

1.3. Ιστορική Εξέλιξη Της Ελεγκτικής

Η Ελεγκτική ως πρακτική έχει τις ρίζες της στους αρχαίους πολιτισμούς. Η αρχαιολογική έρευνα έχει εντοπίσει στοιχεία ότι η διενέργεια ελέγχων ήταν συνηθισμένη πρακτική στη Βαβυλώνα, στην Κίνα, στην Αίγυπτο και στην αρχαία Ελλάδα. Αργότερα, στα χρόνια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας οι ελεγκτές ήταν υπάλληλοι του βασιλιά ή ηγεμόνα και το βασικό τους έργο ήταν η συλλογή φόρων. Μάλιστα, το όνομα της Ελεγκτικής στα αγγλικά, auditing, έρχεται από αυτή την περίοδο. Συγκεκριμένα, η λέξη auditing προέρχεται από το λατινικό ρήμα «audire» που σημαίνει «ακούω», καθώς οι ελεγκτές του αυτοκράτορα «άκουγαν» τους φορολογούμενους οι οποίοι υπέβαλαν προφορικά τις φορολογικές τους δηλώσει την εποχή εκείνη.

Σημαντική είναι η κάθετη οργάνωση της λειτουργίας του ελέγχου σε μια οικονομία από ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρίες. Το βασικό ενδιαφέρον και η ευθύνη της ελεγκτικής έχει μετατοπιστεί από την ανακάλυψη της απάτης στη διαπίστωση της ορθότητας με την οποία οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν την οικονομική θέση της οικονομικής μονάδος.

1.4. Η Ελεγκτική στην Αμερική

Σύμφωνα με τους Gill et al. (2001), το 1931 η υπόθεση Ultramares στις ΗΠΑ στάθηκε αφορμή να διασαφηνιστεί ότι ο ελεγκτής εκφράζει μία γνώμη και δεν εγγυάται ότι ο ισολογισμός και οι λοιπές οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζονται ακριβοδίκαια. Το

Κογκρέσο των ΗΠΑ ανταποκρινόμενο στην αυστηρή κριτική της οικονομικής κοινότητας πέρασε τον Νόμο περί Χρεογράφων το 1933 (Securities Act) και τον Νόμο περί συναλλαγών Χρεογράφων το 1934 (Securities Exchange Act). Οι Νόμοι αυτοί περιείχαν τις απαιτήσεις για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων που θέλουν να εκδώσουν χρεόγραφα και των επιχειρήσεων που θέλουν να εγγραφούν στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Οι νόμοι αυτοί έθεσαν σημαντικές ευθύνες στο λογιστικό επάγγελμα και αύξησαν τη δικαιοδοσία των λογιστών. Οι ακροάσεις από τις υποθέσεις των McKesson & Robbin από την επιτροπή Κεφαλαιαγοράς το 1939 και τα ευρήματα που δημοσιεύτηκαν τον επόμενο χρόνο είχαν αντίκτυπο όχι μόνο στην ελεγκτική διαδικασία, αλλά και στην ανάπτυξη των Ελεγκτικών Προτύπων και το περιεχόμενο των ελεγκτικών αναφορών.

1.5. Σκοπός Της Παρούσας Εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετασθεί η σημασία και ο εξέχων ρόλος της ποιότητας του εσωτερικού ελέγχου καθώς και η ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών για την πραγματοποίηση των ελέγχων με τρόπο αντικειμενικό, αμερόληπτο αλλά και σύμφωνο με τη δεοντολογία και τα πρότυπα που προβλέπονται. Οι λογιστικές πληροφορίες είναι χρήσιμες μόνο όταν είναι αξιόπιστες, σχετικές και ουσιώδεις. Η ελεγκτική σκοπεύει στην εξακρίβωση και στην επαλήθευση της αξιοπιστίας και της σημαντικότητας των πληροφοριών αυτών. Επιπρόσθετα σκοπός της εργασίας αποτελεί ο έλεγχος κατά πόσο η γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή στην έκθεση ελέγχου σχετίζεται με την αξιοπιστία του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου. Η αναφορά γνωστών μελετών που αναφέρονται στη σημαντικότητα του εσωτερικού ελέγχου καθώς και στην διαμόρφωση της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή αποτελεί σημαντικό κομμάτι της εργασίας.

1.6. Ερευνητικά Ερωτήματα

Η εργασία καλείται να απαντήσει σε ερωτήματα σε σχέση με την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Όπως ποιο είναι το πληροφοριακό περιεχόμενο της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή για την αξιοπιστία του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου; Ακόμη ποιος είναι ο βαθμός επίδρασης της γνώμης του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στο πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών;

1.7. Δομή Εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια στα οποία παρουσιάζεται η έννοια του Εξωτερικού Ελέγχου, τα πρότυπα στα οποία αναφέρεται, καθώς και ο προσδιορισμός του ουσιώδους μεγέθους.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το κύριο αντικείμενο της μελέτης, το σκοπό της εργασίας, τα ερευνητικά ερωτήματα που δημιουργούνται και τέλος η δομή της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνών και προσεγγίσεων που χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές για την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθεται το θεσμικό πλαίσιο. Αρχικά γίνεται μια αναφορά στη χρησιμότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, έπειτα αναλύεται ο εσωτερικός έλεγχος και ο εξωτερικός έλεγχος μιας επιχείρησης. Τέλος, παρατίθεται η γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου, ο τρόπος με τον οποίο υπολογίζεται το ουσιώδες μέγεθος καθώς και το πώς επηρεάζει τον έλεγχο. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθεται η εμπειρική έρευνα που διενεργήθηκε, το δείγμα καθώς και μια ανάλυση των κύριων αποτελεσμάτων. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα κυριότερα συμπεράσματα αυτής της εργασίας και με βάση αυτά προτείνονται σημεία για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η αύξηση του ενδιαφέροντος για τον εσωτερικό έλεγχο φανερώνεται από τις συνεχείς δημοσιεύσεις των επιστημονικών περιοδικών, αλλά και των ευρείας κυκλοφορίας εντύπων. Σε αυτή την ενότητα της εργασίας επιχειρείται μια βιβλιογραφική επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας σε θέματα εσωτερικού ελέγχου, αναλύονται οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο, τα χαρακτηριστικά που τον επηρεάζουν, την αδυναμία που δείχνει καθώς και της γνώμη του ορκωτού ελεγκτή. Η εμπιστοσύνη και η στήριξη των εξωτερικών ελεγκτών από τους εσωτερικούς δύναται και πρέπει να αυξηθεί με την πάροδο των χρόνων. Για να ληφθούν οι αποφάσεις για την έκταση της εμπιστοσύνης στην εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να κρίνουν και να αξιολογήσουν την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου.

Οι Blay and Geiger (2013) , στην παρούσα μελέτη διερεύνησαν τη συσχέτιση μεταξύ των αμοιβών των ελεγκτικών υπηρεσιών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών και την τελική απόφαση του ελεγκτή όσον αφορά το είδος της γνώμης. Επιπρόσθετα εξέτασαν τον ισχυρισμό ότι τα τέλη που καταβάλλονται μπορούν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή καθώς και τη γνώμη του ορκωτού ελεγκτή αρνητικά στη λήψη των αποφάσεων. Μαζί με την εξέταση του επιπέδου των τελών και των αποφάσεων εκθέσεων, δοκίμασαν και το μοντέλο ανεξαρτησίας της De Angelo (1981), εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ των μελλοντικών εισπράξεων από αμοιβές και τις τρέχουσες αποφάσεις εκθέσεων. Χρησιμοποιώντας στοιχεία από την περίοδο αναφοράς μετά SOX του 2004-2006 από ένα αυστηρό δείγμα ελέγχου, διαπίστωσαν ότι το μέγεθος των τελών από μη ελεγκτικές υπηρεσίες σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα του ελεγκτή να τροποποιεί την ελεγκτική γνώμη για μη συνέχιση της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης.

Ακόμη οι Rice and Weber (2012), μελετούν τους καθοριστικούς παράγοντες των αποφάσεων των εκθέσεων εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με το άρθρο 404 του νόμου Sarbanes – Oxley. Τα αποτελέσματά της μελέτης μας δείχνουν ότι η πλειοψηφία του δείγματος των εταιρειών και των ελεγκτών, αποτυγχάνουν να αναφέρουν αδυναμίες ελέγχου και αντί αυτού αναφέρουν ότι οι έλεγχοι είναι αποτελεσματικοί. Μόνο 32,4 % αναφέρουν την ύπαρξη αδυναμίας, και το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί με την πάροδο του χρόνου. Επιπρόσθετα, η πιθανότητα αναφοράς των υφιστάμενων αδυναμιών συνδέεται αρνητικά με

εξωτερικές κεφαλαιακές ανάγκες, το μέγεθος της επιχείρησης, αμοιβές μη ελεγκτικών υπηρεσιών, και την παρουσία μιας μεγάλης εταιρίας ελέγχου, αντίθετα συνδέεται όμως θετικά με την οικονομική δυσχέρεια, την προσπάθεια του ελεγκτή, με τις ήδη αναφερόμενες αδυναμίες ελέγχου και επαναδιατυπώσεις, και την πρόσφατη αλλαγή ελεγκτή .

Οι Hallak and Silva (2012), είχαν ως σκοπό να προσδιορίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τον έλεγχο και την διαβούλευση των δαπανών σε δημόσιες εταιρείες της Βραζιλίας. Στοιχεία σχετικά με τη Βραζιλία υπήρχαν ελάχιστα, επειδή η δημοσιοποίηση των δαπανών για τον έλεγχο και τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχονται από ανεξάρτητους ελεγκτές κατέστη υποχρεωτική από το 2009. Σε αυτή τη μελέτη , αναλύθηκαν μόνο οι δαπάνες για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από την ίδια ελεγκτική εταιρία. Δηλαδή, αγνοήθηκαν όλες οι δαπάνες από άλλους συμβούλους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα τέλη ελέγχου σχετίζονται θετικά με το μέγεθος της επιχείρησης, την ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, και την ιδιότητα του ελεγκτή . Στον τομέα των δαπανών παροχής συμβουλών, υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της εταιρίας και την θέση των Big Four, αλλά δεν υπάρχει σημαντική σχέση με την εταιρική διακυβέρνηση.

Η εργασία των Klamm et al. (2012), αναλύει το βαθμό στον οποίο οι αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο που κοινοποιούνται βάση του νόμου Sarbanes-Oxley Act του 2002, επηρεάζουν τη μελλοντική ύπαρξη και αναφορά αδυναμιών στον εσωτερικό έλεγχο. Ενώ ένας εξωτερικός έλεγχος παρέχει τη διαβεβαίωση ότι δεν υπάρχουν ουσιώδεις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις και ότι όλες οι αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών εκθέσεων έχουν αποκαλυφθεί, οι πιστωτές και οι επενδυτές μπορούν να έχουν την ανησυχία του για τη σχετική σοβαρότητα αυτών των αδυναμιών, καθώς και την πιθανότητα μελλοντικών αδυναμιών. Η βάση για αυτήν την ανησυχία είναι ότι κάποιες αδυναμίες εσωτερικού ελέγχου μπορούν να υποδεικνύουν ότι η διοίκηση δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τον κίνδυνο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης ή δεν έχει καθιερώσει αποτελεσματικούς ελέγχους για τον περιορισμό του κινδύνου αυτού.

Οι Hammersley et al. (2012), μελέτησαν ένα δείγμα εταιρειών που δεν έχει καταφέρει να αποκαταστήσει την αδυναμία που έχει εντοπίσει στον εσωτερικό έλεγχο. Αναλυτικότερα μελέτησαν τα χαρακτηριστικά των εταιρειών που έχουν αποκαταστήσει την αδυναμία αλλά και αυτών που δεν τα έχουν καταφέρει, στην δεύτερη περίπτωση η αδυναμία που εντοπίζεται στον εσωτερικό έλεγχο είναι διάχυτη. Επιπλέον παρατήρησαν ότι εταιρείες που έχουν ελεγχθεί από μικρότερες επιτροπές ελέγχου αδυνατούν να αποκαταστήσουν την αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο. Όσον αφορά τις συνέπειες, διαπίστωσαν ότι εταιρείες που

καταφέρνουν να αποκαταστήσουν την αδυναμία που υπήρχε στον εσωτερικό έλεγχο βιώνουν μεγαλύτερες αυξήσεις στα τέλη ελέγχου και υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα ο ελεγκτής να παραιτηθεί και να μην αναλάβει τον έλεγχο της επιχείρησης για το επόμενο έτος. Τέλος, οι εταιρείες αυτές είναι πιθανότερο να λάβουν τροποποιημένη γνώμη στην έκθεση ελέγχου του εξωτερικού ελεγκτή.

Οι Goh et al. (2012), εξέτασαν τη συσχέτιση μεταξύ της αδυναμίας του εσωτερικού ελέγχου και της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή για συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης. Χρησιμοποιώντας ένα δείγμα από επιχειρήσεις με οικονομική δυσπραγία βρήκαν ότι όταν υπάρχει αδυναμία εσωτερικού ελέγχου αυξάνεται η πιθανότητα ο εξωτερικός ελεγκτής να αναφέρει στην έκθεση του γνώμη για τον αν θα υπάρξει συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης. Περαιτέρω εντοπίστηκε ότι η αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου συσχετίζεται με την αδυναμία σε επίπεδο ολόκληρης της εταιρίας και όχι με την αδυναμία ενός συγκεκριμένου λογαριασμού. Υποστήριξαν ότι ενώ η ύπαρξη σημαντικών αδυναμιών αυξάνει την αβεβαιότητα του ελεγκτή για συνέχισης της δραστηριότητας της επιχείρησης, η πράξη της έκδοσης αδυναμίας εσωτερικού ελέγχου γεννάει συντηρητισμό κατά την έκδοση της συνέχισης της δραστηριότητας.

Επιπλέον, οι Munsif et al. (2011), εξέτασαν τις ελεγκτικές αμοιβές για τις επιχειρήσεις οι οποίες αποκατέστησαν τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, κατά το έτος αποκατάστασης καθώς και για τα επόμενα έτη. Εντόπισαν ότι οι εταιρείες που έχουν αποκαταστήσει τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου έχουν χαμηλότερα τέλη σε σύγκριση με τις επιχειρήσεις που συνεχίζουν να αναφέρουν κάποιου είδους αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις που έχουν αποκαταστήσει την αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο συνεχίζουν να πληρώνουν, στον χρόνο της αποκατάστασης, καθώς και ένα ή δύο έτη μετά την αποκατάσταση, μια σημαντική αύξηση πάνω στις αμοιβές των ελεγκτών σε σχέση με τις επιχειρήσεις που δεν αντιμετωπίζουν αδυναμία στον εσωτερικό έλεγχο σε καθένα από τα τέσσερα πρώτα έτη. Η παρατεταμένη τέλος προμοδότηση μπορεί να θεωρηθεί ως μια εκδήλωση του ασφαλίστρου κινδύνου που συνδέεται με τις επιχειρήσεις που είχαν στο παρελθόν ένα πρόβλημα αδυναμίας εσωτερικού ελέγχου.

Ο Naiker (2009), εξετάζει τη σχέση μεταξύ των ελλείψεων του εσωτερικού ελέγχου οι οποίες έχουν αναφερθεί μετά τη ψήφιση του νόμου Sarbanes-Oxley Act (SOX, U.S. House of Representatives 2002) και της παρουσίας ελεγκτών στην επιτροπή ελέγχου προηγούμενων χρόνων που είναι συνδεδεμένοι η δεν είναι συνδεδεμένοι με τον εξωτερικό ελεγκτή της επιχείρησης. Εξετάζει ακόμη πως ο εσωτερικός έλεγχος και η ποιότητα των

στοιχείων της έκθεσης ελέγχου επηρεάζονται από την παρουσία ελεγκτών προηγούμενων ετών στην επιτροπή ελέγχου. Σύμφωνα με ένα δείγμα 1,225 εταιρειών, βρέθηκαν στοιχεία συνεπή με την άποψη ότι η παρουσία συνδεδεμένων ή μη συνδεδεμένων παλαιότερων ελεγκτών στην επιτροπή ελέγχου δείχνει χαμηλή συσχέτιση σχετικά με τις ελλείψεις εσωτερικού ελέγχου. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν αφορούν το έτος 2004 και σαν βάση δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η Compustat database. Τα αποτελέσματα της μελέτης μας προτείνουν ότι η πείρα που κατέχεται από τους προηγούμενους ελεγκτές μπορεί να προσφέρει σημαντική συμβολή στον έργο των εσωτερικών ελεγκτών.

Οι Boon T. et al. (2008) αναλύουν την συνεισφορά και την πιθανότητα βελτίωσης των υπηρεσιών ποιοτικού ελέγχου σε τοπικά συμβούλια της Νέας Νότιας Ουαλίας, μέσω υποβολής προτάσεων (CAT). Οι προτάσεις αυτές έχουν να κάνουν με τη βελτίωση της ποιότητας των ελέγχων μέσω της βελτίωσης των πληροφοριών που διατίθενται κατά τη διαδικασία διορισμού του ελεγκτή. Ακόμη αυτές οι προτάσεις επικεντρώνονται κυρίως στο εάν αυτό οδηγεί σε κίνδυνο της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και της ποιότητας του ελέγχου. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν είναι ότι τα πιο σημαντικά στοιχεία για την αξιολόγηση της ποιότητας υπηρεσιών ελέγχου είναι η τεχνογνωσία της βιομηχανίας, η εμπειρία της ελεγκτικής εταιρίας, η τεχνική ικανότητα, η ανεξαρτησία, τα πρότυπα δεοντολογίας και η δέουσα προσοχή που δείχνει η ελεγκτική εταιρία στον κάθε έλεγχο που αναλαμβάνει. Τα λιγότερο σημαντικά χαρακτηριστικά είναι ο σκεπτικισμός, η πιθανότητα της προοπτικής, το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας, και η μη ελεγκτικές υπηρεσίες τις οποίες προσφέρει η ελεγκτική εταιρία πέρα των υποχρεώσεων της για τον εξωτερικό έλεγχο.

Ο Bostick (2007) επιπλέον τονίζει τη σχέση μεταξύ του κινδύνου ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων της οικονομικής μονάδας και την ευθύνη του ελεγκτή να την εντοπίσει. Το πρότυπο ΔΠΕ 315 απαιτεί από τον ελεγκτή να κατανοήσει τους κινδύνους που συνδέονται με το νομικό και πολιτικό περιβάλλον της οικονομικής οντότητας, συμπεριλαμβανομένων και των περιβαλλοντικών απαιτήσεων. Όταν υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι ο ελεγκτής πρέπει να ελέγχει το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης και να προσδιορίζει κατά πόσο οι έλεγχοι έχουν γίνει και το σύστημα λειτουργεί αποτελεσματικά. Επίσης, θα πρέπει να αξιολογήσει με τα μέλη της ομάδας ελέγχου την ευαισθησία των οικονομικών καταστάσεων της οικονομικής οντότητας για ουσιώδες ανακρίβειες και παραλείψεις.

Οι Zhang et al. (2007), διερευνούν τη σχέση μεταξύ της ποιότητας της ελεγκτικής επιτροπής, της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και την αποκάλυψη των αδυναμιών του

εσωτερικού ελέγχου μετά την ψήφιση του νόμου Sarbanes-Oxley Act. Η ανάλυση με υπόδειγμα logit που χρησιμοποιήθηκε δείχνει ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της ποιότητας του ελέγχου της ανεξαρτησίας των ελεγκτών και των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου. Επιπρόσθετα τονίζει το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις είναι πιθανότερο να εντοπίσουν αδυναμία εσωτερικού ελέγχου εάν τα μέλη της ελεγκτικής επιτροπής έχουν λιγότερες γνώσεις στα οικονομικά η ακόμη δεν έχουν επαρκή λογιστική-χρηματοοικονομική εμπειρία. Ακόμη πιστεύουν ότι η αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου ταυτίζεται με την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Τέλος σημασία δόθηκε στο γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που αλλάζουν σε μικρό χρονικό διάστημα ελεγκτή, είναι πιο πιθανό να παρουσιάζουν αδυναμία στον εσωτερικό τους έλεγχο.

Βασική αρχή των εξωτερικών ελεγκτών είναι η διενέργεια ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων επιχειρήσεων με πλήρη αντικειμενικότητα, έτσι ώστε να αποδίδεται με όσο το δυνατόν περισσότερη ακρίβεια η εικόνα που παρουσιάζει η εκάστοτε επιχείρηση. Ωστόσο αυτή η αντικειμενικότητα από την οποία πρέπει να χαρακτηρίζεται η εργασία τους μπορεί να επηρεάζεται ορισμένες φορές από κάποιους παράγοντες οι οποίοι απορρέουν από τη σχέση ανάμεσα σε αυτούς και τις ελεγχόμενες επιχειρήσεις. Ένας από αυτούς τους παράγοντες είναι και η αμοιβή που λαμβάνουν για τη διεκπεραίωση του οικονομικού ελέγχου από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων που ανήκουν στο πελατολόγιό τους.

Αυτή η οικονομική εξάρτηση μεταξύ των ελεγκτών και των διοικήσεων των ελεγχόμενων επιχειρήσεων αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα για τον επιχειρηματικό κόσμο, το οποίο κάνει πιο έντονη την παρουσία του σε περιπτώσεις επιχειρήσεων που βρίσκονται σε οικονομική κρίση και αυτό γιατί απαιτείται από τους ελεγκτές να αποκαλύψουν παρατυπίες που σχετίζονται με την οικονομική επιβίωση της επιχείρησης. Η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στη διερεύνηση της επικρατούσας αντίληψης ότι πολλές φορές οι ελεγκτές οδηγούνται στην απόκρυψη τέτοιου είδους πληροφοριών και στοιχείων ακριβώς γιατί πιστεύουν ότι η αποκάλυψή τους μπορεί να οδηγήσει την εκάστοτε ελεγχόμενη επιχείρηση στην πτώχευσή της, με άμεσο αποτέλεσμα την απώλεια μελλοντικών ελεγκτικών αμοιβών που θα προέρχονται από αυτή.

Καθώς, λοιπόν, καθήκον του ελεγκτή είναι η πλήρης αναφορά των αποτελεσμάτων από τον έλεγχο των στοιχείων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων προς τους μετόχους και τη διοίκηση, η σχέση εξάρτησης που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στη διοίκηση και τον ελεγκτή εξαιτίας της αμοιβής λαμβάνουν δημιουργεί αντικρουόμενες απόψεις ως προς τη στάση που πρέπει να κρατήσουν οι ελεγκτές, δηλαδή είτε προς όφελος των εργοδοτών τους

είτε προς όφελος του κοινού καλού. Αυτό το πρόβλημα γίνεται ακόμα πιο έντονο όταν οι ελεγκτές πρέπει να αναφέρουν παρατυπίες στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την επιβίωσή της, δηλαδή όταν πρέπει να εκδώσουν αναφορά για λειτουργία της επιχείρησης υπό επιτήρηση (going concern report).

Η εργασία των Citron and Taffler (1992) εξετάζει την αντικειμενικότητα των ελεγκτών σε περιπτώσεις ελέγχου επιχειρήσεων που βρίσκονται κοντά σε δύσκολη οικονομική κατάσταση. Πιο συγκεκριμένα, επικεντρώνεται στην εξέταση της άποψη ότι η έκδοση ελεγκτικής αναφοράς για λειτουργία υπό επιτήρηση μιας επιχείρησης (going concern report) είναι ουσιαστικά μέσο πρόβλεψης επικείμενης οικονομικής καταστροφής και πτώχευσης αυτής. Αυτή η άποψη αποτελεί απειλή ως προς την στάση που αναμένεται να κρατήσουν οι ελεγκτές από ηθικής απόψεως, καθώς η αποκάλυψη της άσχημης οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης μπορεί να επιφέρει την άμεση καταστροφή της με αρνητικές επιπτώσεις τόσο για την επιχείρηση (μετόχους και εργαζόμενους) όσο και για τον ίδιο τον ελεγκτή (απώλεια αμοιβής). Υπό το σκεπτικό αυτό και λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν υπάρχει άμεση πρόσβαση τρίτων μελών στα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων μπορεί να δικαιολογήσει την έλλειψη της απαιτούμενης αντικειμενικότητας από τους ελεγκτές.

Άλλη μια συνηθισμένη τακτική που ακολουθείται από μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις, που βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική κατάσταση, είναι η καθυστέρηση κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με άμεσο αντίκτυπο στην ολοκλήρωση του ετήσιου οικονομικού ελέγχου αλλά και επίσης στην καθυστερημένη υποβολή των καταστάσεων στην αρμόδια αρχή για την καταχώρηση και δημοσίευσή τους. Έχει βρεθεί και σε παλαιότερες έρευνες, (Lawrence 1983), (Whittred and Zimmer 1984) ότι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που βρίσκονται κοντά σε χρηματοοικονομική αποτυχία, καθυστερούν σημαντικά τόσο για τη συμπλήρωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων τους όσο και για την καταχώρηση και δημοσίευση στην αρμόδια αρχή των οικονομικών στοιχείων και πληροφοριών που περιέχονται σε αυτές, με σκοπό να αποτρέψουν την ανακάλυψη της δύσκολης κατάστασης στην οποία βρίσκονται από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές.

Στόχος όλων των οικονομικών μονάδων είναι η αποτελεσματική διαχείριση των διάφορων ειδών κινδύνων που υπάρχουν και αναπτύσσονται σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον. Τα κυριότερα μέσα, είτε για την αποφυγή, είτε για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών αποτελεσμάτων που επιφέρουν οι κίνδυνοι είναι η ύπαρξη της λειτουργίας τμήματος εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων. Στην περίπτωση ύπαρξης αδυναμίας και ενός μη υγιούς Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, οι συνέπειες μπορούν να αποβούν καταστροφικές για οποιαδήποτε οικονομική μονάδα ανεξάρτητα το

μέγεθος της, τα στελέχη από τα οποία διοικείτε και την αγορά στην οποία δραστηριοποιείτε. Εξίσου σημαντικό ρόλο, στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί από την οικονομική μονάδα, στην αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών αλλά και στην δημιουργία ενός υγιούς και ισχυρού περιβάλλοντος Εσωτερικού Ελέγχου, έχει η υιοθέτηση πλαισίων Εσωτερικού Ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, όπως το πλαίσιο C.O.S.O . Με την έκδοση της αναφοράς του C.O.S.O το 1992 με τίτλο ολοκληρωμένο πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου (internal control integrated framework) για πρώτη φορά ο εσωτερικός έλεγχος παρουσιάστηκε να αντικατοπτρίζει κάτι παραπάνω από τα λογιστικά λάθη.

Οι περισσότερες πλέον οικονομικές μονάδες ελέγχου θεωρούν τον εσωτερικό έλεγχο και την διαχείριση κινδύνων αναπόσπαστο και ζωτικό κομμάτι για την ικανοποιητική και θετική πορεία της εξέλιξης τους στον χώρο της αγοράς. Για τον λόγο αυτό η δημιουργία τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου κρίνεται αναγκαία.

Σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί την ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, η οποία είναι σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος βοηθά τον οργανισμό να επιτύχει τους στόχους του, προσφέροντας μια συστηματική επιστημονική προσέγγιση για την αποτίμηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και των διαδικασιών. Επιπλέον, με την επιβολή μιας συστηματικής και πειθαρχημένης μεθόδου αποτίμησης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών της διοίκησης και του ελέγχου, συμβάλλει στην επίτευξη των αντικειμενικών στόχων της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος γίνεται από επαγγελματίες Εσωτερικούς Ελεγκτές, οι οποίοι διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις των συστημάτων και των διαδικασιών ελέγχου, έτσι ώστε να παρέχονται οι απαραίτητες διασφαλίσεις ότι οι μηχανισμοί του Εσωτερικού Ελέγχου είναι ικανοί για την αντιμετώπιση των κινδύνων έτσι ώστε να πραγματοποιηθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί.

Στο ολοένα και πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσονται και δραστηριοποιούνται οι οικονομικές μονάδες, ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι πλέον απαραίτητος καθώς οι δραστηριότητες του έχουν άμεση σχέση με τον επιχειρηματικό κίνδυνο.

Με βάση έρευνα μεγάλης συμβουλευτικής εταιρίας (PWC, “Internal Audit 2012”, 2007)⁴, ο εσωτερικός έλεγχος αναμένεται τα επόμενα χρόνια να διαφοροποιήσει την

⁴PricewaterhouseCoopers LLP, “Internal Audit 2012, A study examining the future of internal auditing and the potential decline of a controls-centric approach”, 2007. http://www.pwc.com/en_US/us/internal-audit/assets/pwc_ias_2012.pdf

προσέγγισή του, αναφορικά με τη διαχείριση των κινδύνων. Μέχρι πριν από μερικά χρόνια ο εσωτερικός έλεγχος είχε ως βασικό στόχο την απλή επιβεβαίωση της αποτελεσματικότητας των σημείων ελέγχου. Σήμερα δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη διασφάλιση που παρέχουν τα σημεία ελέγχου, με βάση την ανάλυση κινδύνων που έχει πραγματοποιηθεί. Ο στόχος για το μέλλον είναι να διασφαλίζεται η αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων σε συνδυασμό με την αποτελεσματικότητα των σημείων ελέγχου.

Σε γενικές γραμμές, η φιλοσοφία του εσωτερικού ελέγχου μετατοπίζεται από την απλή συμμόρφωση, στη διασφάλιση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των σημείων ελέγχου (KPMG, 2006).⁵ Ο εσωτερικός έλεγχος αναμένεται να επηρεαστεί τα επόμενα χρόνια από τους παρακάτω παράγοντες:

- Χαρακτηριστικά εσωτερικού ελεγκτή. Στα επόμενα χρόνια αναμένεται να δοθεί έμφαση στη στελέχωση της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου με άτομα εξειδικευμένα σε πληροφοριακά συστήματα, καθώς η χρήση τους αυξάνεται σημαντικά. Επιπλέον θεωρείται απαραίτητο οι εσωτερικοί ελεγκτές να μπορούν να αναλύουν στοιχεία, να αξιολογούν κινδύνους και να είναι σε θέση να εφαρμόσουν διαδικασίες ελέγχου σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης.
- Αλλαγή στο ρόλο και τις αρμοδιότητες του ελεγκτή. Στη σημερινή εποχή δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε τομείς όπως διαχείριση κινδύνων, πρόληψη απάτης και στα σχετικά σημεία ελέγχου. Αναφορικά με διαδικασίες ελέγχου που αφορούν κυρίως συμμόρφωση (όπως οι διαδικασίες SOX) αναμένεται να μεταβληθούν σε πιο απλούστερες μορφές, όπου δεν θα απαιτείται υπερβολική γραφειοκρατία και γραπτή τεκμηρίωση.
- Παγκοσμιοποίηση. Η επιδίωξη για ανάπτυξη και επέκταση σε νέες αγορές αποτελεί πρόκληση για τον εσωτερικό έλεγχο, καθώς πρέπει να εφαρμόσει διαδικασίες ελέγχου που θα καλύψουν νέες λειτουργίες.
- Διαχείριση κινδύνων. Οι εταιρείες δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη μεθόδων με τις οποίες θα επιτυγχάνεται αποτελεσματική αξιολόγηση κινδύνων και θα λαμβάνεται υπ' όψιν ένα ευρύτερο φάσμα κινδύνων, ακόμα και αν η σχετική πιθανότητα είναι σχετικά χαμηλή.
- Τεχνολογική πρόοδος. Η πρόοδος στον τομέα της τεχνολογίας δεν αναμένεται να αφήσει ανεπηρέαστη τη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου.

⁵ KPMG, Advisory, "Where is Internal Audit Heading? Insights into the changing role of Internal Audit", (2006).

Η χρήση πληροφοριακών συστημάτων για την υποστήριξη των λειτουργιών της εταιρίας, καθιστά επιτακτική την ανάγκη να αναπτυχθούν τεχνικές συνεχούς παρακολούθησης και ελέγχου των συστημάτων, ώστε να διασφαλίζεται η αξιοπιστία των πληροφοριών, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τον παράγοντα του κόστους. .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1. Η χρησιμότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων

Καθώς η σημασία των επιχειρήσεων ως μοχλού οικονομικής ανάπτυξης μιας κοινωνίας αυξάνει με την απελευθέρωση των αγορών και τον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας του κράτους, ανοίγει το πεδίο για τον αυξημένο ρόλο της Ελεγκτικής και των ελεγκτών. Δεν αποτελεί υπερβολή ότι καμιά απολύτως πώληση, εξαγορά ή συγχώνευση σημαντικού μεγέθους επιχείρησης δεν πραγματοποιείται, εάν δεν έχει προηγηθεί ειδική διερεύνηση της οικονομικής της κατάστασης, από ελεγκτές. Το ίδιο ισχύει και για τα προγράμματα αποκρατικοποιήσεων που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες τα τελευταία χρόνια. Ουσιαστικά δηλαδή και για διάφορους λόγους, ο έλεγχος λειτουργεί ως καταλύτης για τη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Σύμφωνα με τον Γρηγοράκο⁶ (1989), η αναγκαιότητα του ελέγχου οποιασδήποτε οικονομικής οντότητας, πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσεως. Τα λάθη και οι καταδολιεύσεις είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Ο άνθρωπος γεννιέται μαζί με τις ατέλειες του και τις αδυναμίες του, με τις οποίες ζει τη ζωή του και αποθνήσκει με αυτές. Βεβαίως, η εξέλιξη της επιστήμης και του πολιτισμού και γενικά οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης, επηρεάζουν μέχρι κάποιο βαθμό, αρνητικά ή θετικά, τις ατέλειες και αδυναμίες αυτές, ποτέ όμως δεν τις εξαφανίζουν γιατί είναι μέσα στη φύση του ανθρώπου. Ο άνθρωπος είναι πλασμένος μαζί με αυτές και συνεπώς η πλήρης θεραπεία ή η εξαφάνισή τους είναι αδύνατη, τα λάθη οφείλονται στις ατέλειες της ανθρώπινης ικανότητας. Ο έλεγχος επομένως, είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα οποιασδήποτε οικονομικής διαχείρισης ξένης παρουσίας, είναι ένα είδος ασφάλισης κατά των λαθών, της κλοπής και της απάτης, η δε αμοιβή του ελεγκτή αντιστοιχεί στο ασφάλιστρο. Η συγκεκριμένη προσέγγιση εκφράζει τις αντιλήψεις που υπήρχαν κατά την πρώτη φάση ανάπτυξης της Ελεγκτικής.

Η ανάγκη για αξιόπιστη λογιστική πληροφόρηση είναι απαραίτητη στους επενδυτές, στους πιστωτές και γενικότερα στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ώστε να λάβουν γνώμη σχετικά με την αποτελεσματικότερη κατανομή των περιορισμένων πόρων που

⁶ Γρηγοράκος Θ.(1989).

διαθέτουν. Για τη λήψη επομένως, ορθολογικών αποφάσεων είναι απαραίτητο οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται να είναι αξιόπιστες, ακριβείς, δίκαια απεικονισμένες και ελεύθερες προκαταλήψεων και σκοπιμοτήτων.⁷ Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων δεν προκαλεί μεταβολές στη συγκέντρωση των οικονομικών στοιχείων και στην αποτύπωση των οικονομικών γεγονότων. Μειώνει όμως τον κίνδυνο αναξιόπιστης πληροφόρησης και προσθέτει αξία στις οικονομικές καταστάσεις. Η προστιθέμενη αξία που προκύπτει από τον έλεγχο μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης και της εικόνας της στο ευρύτερο οικονομικό και επιχειρησιακό περιβάλλον της. Και αυτό γιατί ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων προσφέρει μια λογική διασφάλιση ότι οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν εύλογα και χωρίς ουσιώδη σφάλματα την οικονομική κατάσταση την περιουσία καθώς και το αποτέλεσμα των συναλλαγών της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Αντικείμενο του ελέγχου, είναι το τι ελέγχεται και ποιοι είναι οι επιδιωκόμενοι σκοποί αυτού του ελέγχου. Η συντριπτική πλειοψηφία της ελεγκτικής βιβλιογραφίας θεωρεί ως αντικείμενο του ελέγχου την οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, όπως μπορεί να θεωρηθεί η περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου από τους τρίτους που τη διαχειρίζονται. Μια τέτοια μονοδιάστατη επιλογή του αντικειμένου του ελέγχου περιορίζει τα όρια της ελεγκτικής στα όρια ενός μόνο κλάδου της, της ελεγκτικής δηλαδή των οικονομικών καταστάσεων. Το αντικείμενο όμως των ελέγχων και οι αντικειμενικοί τους σκοποί ποικίλουν, με συνέπεια να είναι δυνατή και αναγκαία μια ταξινόμηση σε κατηγορίες των διαφόρων ελέγχων με κριτήριο το διαφορετικό αντικείμενο ελέγχου τους. Το Υποκείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής, το πρόσωπο δηλαδή που διενεργεί τον έλεγχο. Ο θεσμός του ελέγχου και το επάγγελμα του ελεγκτή έχουν καθιερωθεί από αρχαιοτάτων χρόνων. Στις μέρες μας υπάρχουν αρκετές κατηγορίες ελεγκτών, οι σπουδαιότερες από τις οποίες θα παρουσιασθούν στη συνέχεια.

3.1.1. Περιορισμοί ενός Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων

Ένας έλεγχος οικονομικών καταστάσεων ο οποίος πραγματοποιείται με τα Ελληνικά, τα διεθνή ή τα ελεγκτικά πρότυπα άλλης χώρας υπόκειται σε μερικούς εγγενείς περιορισμούς. Ο πρώτος περιορισμός έχει να κάνει με τα σχετικά στενά χρονικά όρια διενέργειας του ελέγχου.

⁷ Καζαντζής Ι.Χ. (2006).

Το πιστοποιητικό ελέγχου των ελεγκτών για τις οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας εκδίδεται συνήθως σε διάστημα λίγων μηνών μετά την ημερομηνία του ισολογισμού. Ο χρονικός αυτός περιορισμός είναι δυνατόν να επηρεάσει την ποσότητα του αποδεικτικού υλικού που μπορεί να συγκεντρωθεί και αφορά συναλλαγές και γεγονότα που έλαβαν χώρα σε χρόνο μεταγενέστερο του ισολογισμού και τα οποία μπορεί να έχουν επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Η ως άνω χρονική περίοδος φαίνεται αρκετά μικρή για την οριστική αποσαφήνιση των υφισταμένων κατά την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού, αβέβαιων γεγονότων και εκτιμήσεων.

Ένας δεύτερος περιορισμός έχει να κάνει με το κόστος πραγματοποίησης του ελέγχου το οποίο πρέπει συνήθως να διαμορφωθεί σε λογικά επίπεδα. Η υιοθέτηση επιλεκτικών δοκιμασιών, και δειγματοληψίας είναι σ' ένα μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα των περιορισμένων οικονομικών πόρων του ελέγχου. Ως εκ τούτου ενυπάρχει ο κίνδυνος της μη ανίχνευσης σημαντικών σφαλμάτων ή ανωμαλιών που μπορεί να υπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις.

Έναν άλλο σημαντικό περιορισμό αποτελεί το πλαίσιο των εθνικών και διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης με βάση το οποίο καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις. Οι λογιστικοί αυτοί κανόνες επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση εναλλακτικών μεθόδων αποτίμησης των αποθεμάτων, υπολογισμού των αποσβέσεων και εκτίμησης των προβλέψεων, με συνέπεια οι πραγματοποιούμενες εκτιμήσεις να αποτελούν ένα εγγενές μέρος της λογιστικής διαδικασίας. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει την έκβαση αβέβαιων υποθέσεων ή θεμάτων. Ως εκ τούτου ο έλεγχος δεν μπορεί να προσθέσει βεβαιότητα και ακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις όταν τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχουν. Όμως παρά τους προ εκτεθέντες περιορισμούς ένας έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων προσθέτει αξιοπιστία στις οικονομικές καταστάσεις. Γι' αυτό αυτή η κατηγορία των ελέγχων έχει αναγορευθεί σε ένα απαραίτητο μέρος της οικονομικής μας ζωής.

3.2. Είδη ελέγχων και κατηγορίες ελεγκτών

Οι έλεγχοι δεν είναι ίδιοι για όλες τις εταιρίες. Διακρίνονται ανάλογα με το εύρος, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα του ελεγκτή. Τα είδη του ελέγχου, καθώς και τα κριτήρια⁸ κατηγοριοποίησης του είναι:

⁸ Καζαντζής (2006),σελ.81-110, Τσακλάγκανος (2001),σελ. 11-20,Meigs, Meigs and Larsen (1984),σελ. 16-25.

- ❖ Ανάλογα με την εξάρτηση του προσώπου από την ελεγχόμενη εταιρία, σε εξωτερικό και εσωτερικό έλεγχο.
 - Εξωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) που δεν έχει εξαρτημένη σχέση εργασίας με την εταιρία δεν σχετίζεται οικονομικά με αυτήν, ούτε με τους μετόχους ή τη διοίκηση αυτής, έχει λάβει άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, στις περιπτώσεις που απαιτείται, και διαθέτει να προβλεπόμενα αυξημένα προσόντα (εχέγγυα εντιμότητας⁹, επάρκεια αναγκαίων θεωρητικών γνώσεων).
 - Εσωτερικός έλεγχος καλείται ο διενεργούμενος από πρόσωπο που διαθέτει επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα γνώσης και εμπειρίας, αλλά έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου της ελεγχόμενης εταιρίας και ταυτόχρονα σχετίζεται άμεσα με τα άτομα και τα στελέχη που καθορίζουν την πορεία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι «υποχρεωμένος» να υπακούσει στον εσωτερικό κανονισμό και στις υποδείξεις της διοίκησης της εταιρίας, οι οποίες μπορεί να αποκλίνουν από τα γενικά ελεγκτικά πρότυπα.
- ❖ Ανάλογα με το εύρος¹⁰, σε γενικούς και ειδικούς ελέγχους.
 - Γενικοί καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν το σύνολο των δραστηριοτήτων της εταιρίας, πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) και αποβλέπουν στην έκφραση γνώμης για την ορθή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και την τήρηση των διαδικασιών για την επίτευξη του σκοπού της.
 - Ειδικοί καλούνται οι έλεγχοι που αφορούν συγκεκριμένους λογαριασμούς η τομείς και διαδικασίες της εταιρίας (π.χ έλεγχος ταμείου, πελατών, κ. ο. κ), συνήθως πραγματοποιούνται αιφνιδιαστικά και αποβλέπουν στην αποκάλυψη λαθών, εσκεμμένων ή μη, στην ορθή τήρηση των λογαριασμών η των διαδικασιών.
- ❖ Ανάλογα με την περιοδικότητα, σε μόνιμους, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους.
 - Μόνιμοι, καλούνται όσοι διενεργούνται καθ ' όλη τη διάρκεια της χρήσης.

⁹ Ν.3693/08, άρθρο 4.

¹⁰ Σκόρδου Β.(1987),σελ 21.

- Τακτικοί καλούνται αυτοί που διενεργούνται σε τακτικά χρονικά διαστήματα (έτος, εξάμηνο, τρίμηνο).
- Έκτακτοι καλούνται όσοι διενεργούνται σε τυχαία χρονική στιγμή.
- ❖ Ανάλογα με το σκοπό που επιτελούν, σε προληπτικούς και κατασταλτικούς ελέγχους.
 - Προληπτικοί είναι όσοι διενεργούνται με σκοπό την πρόληψη λαθών κατά την τήρηση των λογαριασμών και των διαδικασιών.
 - Κατασταλτικοί είναι αυτοί που διενεργούνται μετά από την εκτέλεση μιας πράξης και αποβλέπουν στην εύρεση και καταστολή εκούσιων η ακούσιων σφαλμάτων.
- ❖ Ανάλογα με το νομοθετικό πλαίσιο που τους επιβάλλει, σε υποχρεωτικούς και προαιρετικούς ελέγχους.
 - Υποχρεωτικοί είναι όσοι επιβάλλονται από νομοθετικές διατάξεις, δικαστικές ή άλλες κρατικές υπηρεσίες.
 - Προαιρετικοί είναι αυτοί που επιβάλλονται από τη διοίκηση ή τους μετόχους για δικιά τους χρήση.
- ❖ Ανάλογα με τον τομέα που διευρύνουν, σε διαχειριστικούς, διοικητικούς και φορολογικούς ελέγχους.
 - Διαχειριστικοί είναι όσοι έχουν ως αντικείμενο την διαχείριση των οικονομικών της εταιρίας.
 - Διοικητικοί είναι όσοι ασχολούνται με τη διαπίστωση της ορθής και πιστής εφαρμογής των ακολουθούμενων διαδικασιών.
 - Φορολογικοί είναι όσοι αποβλέπουν στην ορθή τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας και των φορολογικών υποχρεώσεων.

Στην ελεγκτική βιβλιογραφία οι έλεγχοι με βάση το κριτήριο του ποιός τους ασκεί, διακρίνονται σε εσωτερικούς (εσωτερική ελεγκτική), εξωτερικούς (εξωτερική ελεγκτική) και κρατικούς (κρατική ελεγκτική). Οι πρώτοι εκτελούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι βρίσκονται σε υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση ενώ οι δεύτεροι διενεργούνται από εξωτερικούς κατά κανόνα ανεξάρτητους επαγγελματίες ορκωτούς λογιστές. Οι κρατικοί έλεγχοι διενεργούνται από διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς.

❖ Εσωτερικοί Ελεγκτές

- Εσωτερικοί ελεγκτές είναι τα στελέχη μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού που είναι επιφορτισμένα με τη διενέργεια ελέγχων μέσα στην ίδια την επιχείρηση.

Για την αποτελεσματική διενέργεια των ελέγχων οι εσωτερικοί ελεγκτές (επιθεωρητές) πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από επιρροές των ελεγχόμενων. Γι' αυτό οργανωτικά το τμήμα των εσωτερικών ελεγκτών συνήθως υπάγεται, απ' ευθείας στη διοίκηση της επιχείρησης ή στην επιτροπή ελέγχου. Οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών ποικίλουν από επιχείρηση σε επιχείρηση και είναι δυνατόν να περιορίζονται σε ελέγχους τηρήσεως των εσωτερικών οδηγιών ή κανονισμών ή να εκτείνονται σε λειτουργικούς και διαχειριστικούς ελέγχους των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης. Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν στη διοίκηση της επιχείρησης αξιόλογες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της. Ο εσωτερικός ελεγκτής, επιθεωρώντας το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, αξιολογεί τόσο τον αποτελεσματικό σχεδιασμό του συστήματος όσο και την αποτελεσματική λειτουργία του. Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να έχει διαρκή ετοιμότητα και ευαισθησία για την ανακάλυψη γεγονότων μέσα στην επιχείρηση που χρειάζονται να αναφερθούν στα ανώτερα ιεραρχικά κλιμάκια.

Ένα βασικό στοιχείο που διακρίνει τους Ορκωτούς ελεγκτές λογιστές από τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης των εκτός της επιχείρησης προσώπων, στην ανεξαρτησία της κρίσης των εσωτερικών ελεγκτών. Παρ' ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι από τους υπεύθυνους των ελεγχόμενων τμημάτων δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητοι από την επιχείρηση με την οποία τους συνδέει υπαλληλική η συμβατική συνήθως σχέση. Κατά συνέπεια, οι εκτός της επιχείρησης ενδιαφερόμενοι (Μέτοχοι της μειοψηφίας, πιθανοί επενδυτές, χρηματοδότες, δημόσιες υπηρεσίες) είναι δυνατόν να μην εμπιστεύονται τα πορίσματα και τις πληροφορίες των εσωτερικών ελεγκτών, κυρίως λόγω ελλείψεως ανεξαρτησίας ως προς την επιχείρηση. Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών στις σύγχρονες οικονομικές μονάδες και κρατικούς οργανισμούς γίνεται όλο και σπουδαιότερος. Στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν συσταθεί Ινστιτούτα Εσωτερικών Ελεγκτών, τα οποία προωθούν και προάγουν τα θέματα του εσωτερικού ελέγχου σε νέους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

❖ Φορολογικοί ελεγκτές

- Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι τα όργανα εκείνα που διεξάγουν κατά κύριο λόγο τη φορολογική διοικητική διαδικασία με την οποία ο φορολογούμενος ελέγχεται αν εκπληρώσει τις νόμιμες φορολογικές υποχρεώσεις του.

Οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει να διαθέτουν βαθιές γνώσεις όχι μόνο της ελεγκτικής, οικονομικής, λογιστικής, του εμπορικού και αστικού δικαίου αλλά να κατέχουν πλήρως το ισχύον φορολογικό καθεστώς. Οι φορολογικοί νόμοι είναι πολύπλοκοι και εκτός απ' αυτούς οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει να είναι ενήμεροι και των πολυάριθμων ερμηνευτικών φορολογικών διατάξεων καθώς και της νομολογίας των οργάνων της δικαστικής φορολογικής διαδικασίας. Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι δημόσιοι υπάλληλοι και πραγματοποιούν τους φορολογικούς ελέγχους οι οποίοι αποβλέπουν στον καθορισμό της φορολογητέας ύλης και των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων. Φορολογικός έλεγχος είναι το σύνολο των ελεγκτικών διαδικασιών, που εφαρμόζονται στα τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στα στοιχεία των επιχειρήσεων προς επαλήθευση του περιεχομένου των δηλώσεων που υποβλήθηκαν ή την εξακρίβωση και τον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων των υπόχρεων, που δεν υπέβαλαν δηλώσεις. Το έργο των φορολογικών ελεγκτών λόγω της φύσης και της σύνθεσης των συναλλαγών αλλά και της μεγάλης δυσκολίας σύλληψης της φορολογητέας ύλης είναι επίπονο και έχει μεγάλο βαθμό δυσκολίας. Ο ελεγκτής έχει ως σκοπό:

- Τη διενέργεια ελέγχου στα τηρούμενα βιβλία της επιχείρησης προκειμένου να διαπιστώσει αν όλες οι εγγραφές τους στηρίζονται σε νόμιμα δικαιολογητικά.
- Τη διαπίστωση αν όλη η συναλλακτική δραστηριότητα της επιχείρησης έχει καταχωρηθεί στα προβλεπόμενα και τηρούμενα βιβλία και το χαρακτηρισμό αυτών ως επαρκών ή ανεπαρκών, συνεπεία των παρουσιαζόμενων ελλείψεων και παρατυπιών.
- Τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης.
- Τον καθορισμό των κάθε είδους φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης.

Η σημασία του φορολογικού ελέγχου είναι μεγάλη, επειδή από την αποτελεσματικότητά του εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ο ακριβής προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος κάθε φορολογουμένου και η δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Ο φορολογικός έλεγχος όμως αποτελεί και τη βάση της φορολογικής δικαιοσύνης, επειδή η συντασσόμενη έκθεση ελέγχου αποτελεί τη θεμελιώδη βάση της διοικητικής δικαστικής κρίσης αλλά και της συμβιβαστικής επίλυσης των διαφορών. Ο δίκαιος και αμερόληπτος φορολογικός έλεγχος εδραιώνει την πεποίθηση στους φορολογουμένους, ότι δεν αδικούνται από το Κράτος και ότι κάθε φορολογούμενος εισφέρει ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα του. Σε εκπλήρωση βασικής επιταγής του Συντάγματος, ο φορολογικός ελεγκτής, εκτός της πείρας, την οποία αποκτά με την πάροδο του χρόνου κατά τη θητεία του ως βοηθού πεπειραμένου ελεγκτή, πρέπει να έχει:

- Ανεξαρτησία έκφρασης γνώμης, ακεραιότητα, ήθος, οξεία και ταχεία αντίληψη, αντικειμενική κρίση, παρατηρητικότητα, μεθοδικότητα στην εργασία του, υπομονή και επιμονή, ευγένεια και διακριτικότητα.
- Επαγγελματική επάρκεια και γνώση της φορολογικής νομοθεσίας, καθώς και της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων και των φορολογικών λύσεων, που δόθηκαν κατά καιρούς από τη Διοίκηση του Υπουργείου Οικονομικών.
- Εχεμύθεια και σεβασμό των εμπιστευτικών πληροφοριών που περιέρχονται σε γνώση του κατά τη διάρκεια της εργασίας του.
- Αντικειμενικότητα.
- Σοβαρή υποδομή γνώσεων Χρηματοοικονομικής και Διοικητικής Λογιστικής και Οικονομικής,
- Ένα ελάχιστο επίπεδο νομικών γνώσεων (Εμπορικού και Αστικού Δικαίου), ώστε να μπορεί να κατανοήσει και να εφαρμόσει τις διατάξεις της νομοθεσίας, οι οποίες είναι σχετικές με την εργασία του.

❖ Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

- Ορκωτοί ελεγκτές λογιστές είναι οι αναγνωρισμένοι από την Πολιτεία ή την αναγνωρισμένη λογιστική οργάνωση μιας χώρας ειδικοί επαγγελματίες, οι οποίοι έχουν ως πρωταρχικό τους καθήκον τον υπεύθυνο αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι πάσης φύσεως επιχειρήσεις και οργανισμοί.

Βασικό χαρακτηριστικό του επαγγέλματος είναι ότι απαιτεί ειδική επιστημονική εκπαίδευση και κατάρτιση στη Λογιστική, Ελεγκτική, Οργανωτική, το Εμπορικό δίκαιο, την ιδιωτική οικονομική και άλλους κλάδους που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία των οικονομικών μονάδων. Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές επίσης πρέπει να έχουν μεγάλη πείρα και να διακρίνονται για το κύρος τους, την αμεροληψία, την ευθυκρισία, την εχεμύθεια και προπαντός το ήθος τους γιατί η άσκηση του επαγγέλματος τους συνδέεται με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα της ιδιωτικής και της δημόσιας οικονομικής ζωής.

3.2.1. Επαγγελματική ανεξαρτησία

Ο νόμιμος ελεγκτής¹¹ και οι ελεγκτικές εταιρίες πρέπει να απολαμβάνουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία από τη διοίκηση των ελεγχόμενων εταιριών, έτσι ώστε να επιτυγχάνουν αυτονομία στον τρόπο δράσης τους. Το στοιχείο αυτό αποτελεί εγγύηση για τη διενέργεια αντικειμενικού και ανεπηρέαστου ελέγχου, ώστε το έργο των εξωτερικών ελεγκτών να αποκτά αξιοπιστία και τα πορίσματα του ελέγχου να είναι ευρύτερα χρήσιμα.

Η ελεγκτική εταιρία πρέπει να καθιερώσει αρχές και διαδικασίες, κατάλληλα σχεδιασμένες, ώστε να παρέχουν διασφάλιση ότι η διοίκηση της ενημερώνεται εγκαίρως για αθετήσεις απαιτήσεων ανεξαρτησίας και να μπορεί να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την επίλυση τέτοιων καταστάσεων. Συγκεκριμένα, οι αρχές και διαδικασίες που θα καθιερωθούν, πρέπει να προβλέπουν: (α) την υποχρέωση άμεσης ενημέρωσης της διοίκησης της ελεγκτικής εταιρίας από όλους τους εμπλεκόμενους ελεγκτές, σχετικά με τις αθετήσεις ή τους κινδύνους ανεξαρτησίας που λαμβάνουν γνώση, (β) την υποχρέωση άμεσης ενημέρωσης των προϊστάμενων των ελεγκτικών ομάδων και του λοιπού αρμόδιου προσωπικού από τη διοίκηση της ελεγκτικής εταιρίας, σχετικά με τις διαπιστωθείσες αθετήσεις ανεξαρτησίας και τις ενέργειες που έγιναν, ώστε να μπορούν να ενεργήσουν κατάλληλα.

3.3. Εξωτερικός έλεγχος

Στη παρούσα ενότητα παρουσιάζεται ο εξωτερικός έλεγχος. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά εξετάζονται οι εννοιολογικές προσεγγίσεις σχετικά με τον εξωτερικό έλεγχο. Με σκοπό την πληρέστερη προσέγγιση της έννοιας του εξωτερικού ελέγχου, αναλύεται τόσο το θεσμικό πλαίσιο όσο και το πλαίσιο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου.

Ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται στο λογιστικό σύστημα μιας μονάδας, αλλά και σε άλλα επιμέρους οργανωτικά συστήματα, τα οποία μπορούν εμμέσως να επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, με την χρήση ελεγκτικών standards αλλά και άλλων μεθόδων τις οποίες θα κρίνει κατά περίπτωση αναγκαίες ο ελεγκτής.

¹¹ Οι όροι «ορκωτός ελεγκτής-λογιστής», «ορκωτός ελεγκτής», «ορκωτός λογιστής», «ορκωτός», «ελεγκτής» και «νόμιμος ελεγκτής» είναι εννοιολογικά ταυτόσημοι.

3.3.1. Ο Εξωτερικός Έλεγχος Σύμφωνα Με Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ)

Η αποστολή του εξωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) και τα Διεθνή Πρότυπα Δικλίδων Ποιότητας (ΔΠΔΠ) είναι:

- Ο σκοπός του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι η βελτίωση του βαθμού εμπιστοσύνης των χρηστών στις πληροφορίες που λαμβάνουν.¹² Έτσι, κατά τη διεξαγωγή ενός ελέγχου οι γενικοί στόχοι του ελεγκτή είναι:(α) να αποκτήσει εύλογη διασφάλιση για το εάν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις ως σύνολο, είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα, είτε αυτά οφείλονται σε απάτη, είτε σε λάθος, καθιστώντας τον ικανό να εκφράσει γνώμη για το αν οι καταστάσεις αυτές έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με ένα εφαρμοστέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς και (β) να υποβάλει έκθεση επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και να προβεί σε κοινοποιήσεις, όπως απαιτείται από τα ΔΠΕ, βάση των ευρημάτων των εργασιών του.
- Η έκθεση ελέγχου πρέπει να είναι έγγραφη, να έχει τίτλο που δηλώνει σαφώς ότι πρόκειται για την έκθεση ανεξάρτητου ελεγκτή και να απευθύνεται εκεί όπου απαιτείται από τις περιστάσεις της ανάθεσης.¹³

Ο έλεγχος διενεργείται από πρόσωπα με αυξημένα επιστημονικά-επαγγελματικά προσόντα που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των πορισμάτων ελέγχου.

3.3.2. Πλαίσιο Εργασίας του Εξωτερικού Ελέγχου

Γενικότερα ο εξωτερικός ελεγκτής έχει μεγάλη ευθύνη ως προς τους γύρω του. Στα πλαίσια της εν λόγω ευθύνης, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να συμπεριφέρεται άψογα, με τρόπο που να υπηρετήσει την κοινωνία. Επιπρόσθετα, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι οργανωτικός και πάντα να κάνει προκαθορισμένες κινήσεις εφαρμόζοντας το διεθνώς

¹² ΔΠΕ 200,παρ.13.

¹³ ΔΠΕ 700,παρ .Α-13 Α-14

αναγνωρισμένο πλαίσιο. Σύμφωνα με το διεθνώς αναγνωρισμένο πλαίσιο θα πρέπει να ακολουθούνται τα παρακάτω στάδια:

- Σχεδιασμός του ελέγχου. Ο υπεύθυνος ελεγκτής θα πρέπει να προγραμματίσει, σε συνεννόηση με τον ελεγχόμενο, τόσο τον χρόνο έναρξης του ελέγχου όσο και την κατάλληλη κατανομή εκείνων των φάσεων αυτού, ώστε ο έλεγχος τελικά να μην αποβεί σε βάρος, ούτε των ελεγκτών αλλά ούτε των ελεγχόμενων. Υπάρχουν στάδια και μεγέθη των λογιστικών καταστάσεων, των οποίων ο έλεγχος μπορεί να αρχίσει, έτσι ώστε να μειωθεί ο φόρτος εργασίας κατά την τελική φάση, που ακολουθεί του κλεισίματος των λογιστικών βιβλίων και της σύνταξης λογιστικών καταστάσεων από την ελεγχόμενη μονάδα. Η ανάθεση τμημάτων, ο προϋπολογισμός και ο επιμερισμός του συνολικού ελέγχου αυτού στο κατάλληλο ελεγκτικό προσωπικό γίνεται με τη βοήθεια ειδικών, για κάθε κλάδο επιχειρήσεων, ελεγκτικών οδηγιών και προγραμμάτων. Γι' αυτό ο έμπειρος ελεγκτής χρησιμοποιεί τα φύλλα εργασίας προηγούμενων ελέγχων, αν έχουν εγκριθεί από την ίδια ελεγκτική εταιρία ή και προκαταρκτικές επαφές και συνεντεύξεις με το κατάλληλο προσωπικό της ελεγχόμενης μονάδας για την ενημέρωση τουλάχιστον του φακέλου με τα γενικά στοιχεία της μονάδας.
- Αξιολόγηση εσωτερικής οργάνωσης και ελέγχου. Γενικά, η μελέτη και η αξιολόγηση της εσωτερικής οργάνωσης της ελεγχόμενης μονάδας, αλλά και εκείνων των τμημάτων της, ειδικότερα του λογιστηρίου, της μηχανογράφησης και των αποθηκών, που άπτονται περισσότερο του διενεργούμενου ελέγχου, είναι το δεύτερο στάδιο μετά τον βασικό σχεδιασμό. Η εσωτερική οργάνωση περιλαμβάνει: το οργανόγραμμα της μονάδας, τις περιγραφές θέσεων εργασίας των διαφόρων τμημάτων, τα εγχειρίδια διαδικασιών και οδηγιών δράσεως, καθώς κάθε τεχνική ή μεθοδολογία και πολιτική προς την επίτευξη των στόχων της μονάδας γενικά ή και επιμέρους τμημάτων αυτής. Τον ελεγκτή περισσότερο τον ενδιαφέρει η εσωτερική οργάνωση του λογιστηρίου και ο τρόπος λειτουργίας αυτού.
- Ανασκόπηση και επίβλεψη του ελέγχου. Για κάθε φάση και κάθε τομέα του ελέγχου, ο υπεύθυνος του ελέγχου θα πρέπει να προϋπολογίσει ικανό χρόνο για την επίβλεψη και τον έλεγχο της εργασίας των υφισταμένων σε κάθε επίπεδο. Κατά την διάρκεια και των τριών σταδίων εξέχουσα σημασία διαδραματίζουν τόσο τα φύλλα εργασίας όσο και τα ικανά τεκμήρια. Ειδικότερα, από την μία πλευρά, το γεγονός του ελέγχου, καθώς και ο τρόπος διεξαγωγής αυτού αλλά και των λεπτομερειών επί των οποίων ο

ελεγκτής στήριξε την εκφρασθείσα απ' αυτόν γνώμη, πρέπει να προκύπτει μέσα από τα φύλλα εργασίας. Τα φύλλα εργασίας αποτελούν, επίσης, και ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία σε περίπτωση που θα αμφισβητηθεί το πόρισμα του ελεγκτή ή τμήματα αυτού. Από την άλλη πλευρά, τα τεκμήρια που θα εντοπισθούν από επιθεώρηση, παρατήρηση, ερωτήσεις, επιβεβαιώσεις και υπολογισμούς, θα πρέπει να είναι ικανά για να στηρίζουν τη γνώμη του ελεγκτή. Η διαδικασία αυτή συντελείται σε δύο στάδια, το πρώτο έγκειται στην συλλογή των τεκμηρίων και το δεύτερο στην αξιολόγηση αυτών.

3.4. Εσωτερικός έλεγχος

Στη παρούσα ενότητα οριοθετείται ο εσωτερικός έλεγχος. Ειδικότερα, παρουσιάζεται το εννοιολογικό πλαίσιο του εσωτερικού ελέγχου μέσω της καταγραφής και ανάλυσης των σημαντικότερων εννοιολογικών προσεγγίσεων τόσο για τον εσωτερικό έλεγχο όσο και για το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

Ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως: «μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια, λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου ώστε να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική αποτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή εξάλειψη αυτού, που αναλαμβάνει η διοίκηση να διαχειρισθεί για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων».¹⁴ Η δημιουργία του Εσωτερικού Ελέγχου μέσα στην επιχείρηση βοηθάει την λειτουργικότητα της διαχείρισης διασφαλίζοντας τα περιουσιακά της στοιχεία και δημιουργεί ανταγωνιστικότητα έναντι των επιχειρήσεων που δεν διαθέτουν. Από τη σωστή αξιοποίηση του προϊόντος του Εσωτερικού Ελέγχου εξαρτάται η επίτευξη των στρατηγικών και επιχειρησιακών στόχων της επιχείρησης και η επαγγελματική καριέρα των διοικούντων.

Ο όρος εσωτερικός έλεγχος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ορθότητα λογιστικών πράξεων ή για τη διαφύλαξη περιουσιακών στοιχείων. Ακόμη χρησιμοποιείται για να εξετάζει και να εκτιμά τις δραστηριότητες της ανώτατης διοίκησης. Γενικότερα ο εσωτερικός

¹⁴ Δικτυακός Τόπος Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, 2008.

έλεγχος δεν έχει περιορισμούς σε κύκλους χρηματοοικονομικούς ή λογιστικούς, αλλά ευρύνεται στους τομείς των πολιτικών και στρατηγικών και γενικότερα σε όλο το σύνολο της επιχείρησης.

Με τον όρο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (Internal controls) εννοούμε το σύνολο των κανόνων που έχουν οριστεί από την εταιρία προκειμένου να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των λειτουργιών, την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και τη συμμόρφωσή τους με την κείμενη νομοθεσία.¹⁵

3.4.1. Αναγκαιότητα Εσωτερικού Ελέγχου

Ένας σημαντικός προβληματισμός που τίθεται σε κάθε μορφής επιχείρηση είναι το γεγονός της μειωμένης δυνατότητας της διοίκησης να έχει την άμεση επίβλεψη όλων των ενεργειών και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Καθώς το μέγεθος και η πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων αναπτύσσεται, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη θέσπισης μέτρων και διαδικασιών με τις οποίες θα διασφαλίζεται τόσο η εύρυθμη όσο και η αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία της επιχείρησης. Οι οικονομικές μεγεθύνσεις των επιχειρήσεων οδηγούν στη δυσκολία διοίκησης και στην καθιέρωση σύγχρονων μορφών μανάτζμεντ, οι οποίες εκτιμούν ότι θα πρέπει να υπάρχει ένα άλλο τμήμα εκτός διοίκησης, το οποίο θα διασταυρώνει τους σωστούς στόχους και τις στρατηγικές της επιχείρησης, θα βοηθάει στην επίτευξη των επιτυχών αποδόσεων, θα υπολογίζει τις αποκλίσεις, θα γνωστοποιεί στους υπεύθυνους τις απαραίτητες διορθωτικές ενέργειες και θα πιστοποιεί την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Με άλλα λόγια, οι πολλές διευθύνσεις και τα τμήματα των μεγάλων επιχειρήσεων και ο συντονισμός των χιλιάδων εργαζομένων, οδήγησαν τις επιχειρήσεις, σε ένα σύγχρονο management, που θα μπορέσει να καλύψει τις απαιτήσεις τους.

Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων είναι η δημιουργία ενός σημαντικού εργαλείου ελέγχου και ανάλυσης των δεδομένων που αφορά τις λειτουργίες και δραστηριότητες των εταιριών. Το εργαλείο αυτό είναι ο εσωτερικός, οικονομικός, λογιστικός και διαχειριστικός έλεγχος ή καλύτερα, το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

Κάποιοι θεωρούν ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι το μέτρο που παίρνει μια επιχείρηση για να αποφύγει κάποια εξαπάτηση από τη μεριά των εργαζομένων. Περισσότερο όμως με τον όρο εσωτερικός έλεγχος εννοούμε την αποτελεσματικότητα μιας επιχείρησης να

¹⁵ Ορισμός που έχει υιοθετήσει η επιτροπή COSO 1992.

προστατεύσει τα περιουσιακά της στοιχεία από καταστρατηγήσεις και από λάθος ενέργειες. Επιπλέον, περιλαμβάνει την κατανόηση και την τήρηση των πολιτικών της επιχείρησης για να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των εργασιών της και γενικότερα οτιδήποτε θα μπορούσε να διασφαλίσει την σωστή λειτουργία της.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος καλύπτει όλες τις δραστηριότητες της επιχείρησης όπως τις αγορές, πωλήσεις, παραγωγή. Η εφαρμογή προϋπολογιστικών μεθόδων, προτύπων παραγωγής, εποπτείας των εργαστηρίων, μελετών χρόνου και κινήσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων των υπαλλήλων, απέχουν πολύ από τις λογιστικές δραστηριότητες παρόλα αυτά είναι μέρος του Εσωτερικού Ελέγχου.¹⁶

Από όλα τα παραπάνω καθίσταται εμφανές ότι ο εσωτερικός έλεγχος γίνεται όλο και πιο αναγκαίος. Ο εσωτερικός έλεγχος με τη λειτουργία των προσφερόμενων υπηρεσιών του, δύναται να διαχειριστεί με αποτελεσματικότητα τις αδυναμίες της επιχείρησης και να ρυθμίσει τα γεγονότα ώστε να αποδοθεί ένα θετικό αποτέλεσμα.

Τα πρόσωπα τα οποία είναι επιφορτισμένα με τη διενέργεια των ανωτέρω ελέγχων, είναι οι εσωτερικοί ελεγκτές. Πρόκειται για στελέχη της ίδιας επιχείρησης ή του οργανισμού που μέσα από τον έλεγχο και την επιθεώρηση των διαδικασιών, παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες στη διοίκηση για τη λήψη αποφάσεων που θα διασφαλίσουν την καλύτερη λειτουργία της επιχείρησης.

Βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία ενός αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι η σαφής αποτύπωση και γνώση, από την πλευρά του εσωτερικού ελεγκτή, του σκοπού και τρόπου λειτουργίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

3.4.2 Χρησιμοποίηση της Εργασίας των Εσωτερικών Ελεγκτών από τον Εξωτερικό Ελεγκτή (ΔΠΕ 610)

Το παρόν πρότυπο ασχολείται με τις ευθύνες του Εξωτερικού ελεγκτή σχετικά με την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών όταν ο πρώτος έχει καθορίσει ότι η λειτουργία του δεύτερου είναι πιθανό να είναι σχετική για τον έλεγχο. Δεν ασχολείται με τις περιπτώσεις όπου μεμονωμένοι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν άμεση υποστήριξη στον εξωτερικό ελεγκτή κατά την εκτέλεση των διαδικασιών ελέγχου. Οι στόχοι της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου καθορίζονται από τη Διοίκηση και όπου έχει εφαρμογή, από τους υπεύθυνους για

¹⁶ Διαμαντόπουλος, Ταλαρούγκας ,(1984).

τη διακυβέρνηση. Παρόλο που οι σκοποί της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου και του εξωτερικού ελεγκτή είναι διαφορετικοί, μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους η λειτουργία εσωτερικού ελέγχου και ο εξωτερικός ελεγκτής επιτυγχάνουν τους αντίστοιχους στόχους τους μπορεί να είναι παρόμοιοι. Ανεξάρτητα από το βαθμό αυτονομίας και αντικειμενικότητας της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου, αυτή η λειτουργία δεν είναι ανεξάρτητη από την οντότητα όπως απαιτείται από τον εξωτερικό ελεγκτή κατά την έκφραση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων. Ο εξωτερικός ελεγκτής έχει αποκλειστική ευθύνη για τη γνώμη ελέγχου που εκφράζεται, και αυτή η ευθύνη δεν μειώνεται από τη χρήση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών από τον εξωτερικό ελεγκτή.

Προκειμένου να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να αξιολογήσει και να διενεργήσει διαδικασίες ελέγχου επί αυτής της εργασίας ώστε να καθορίσει την επάρκειά της για τους σκοπούς του εξωτερικού ελεγκτή. Για να κρίνει την επάρκεια της εργασίας που έχει διενεργηθεί από τους εσωτερικούς Ελεγκτές για τους σκοπούς του εξωτερικού ελεγκτή, ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να αξιολογήσει εάν:

- Η εργασία διενεργήθηκε από εσωτερικούς ελεγκτές που έχουν επαρκή τεχνική κατάρτιση και ικανότητα,
- Η εργασία επιβλέφθηκε, επισκοπήθηκε και τεκμηριώθηκε κατάλληλα,
- Έχουν αποκτηθεί επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια για να επιτρέψουν τους εσωτερικούς ελεγκτές να συναγάγουν εύλογα συμπεράσματα,
- Τα συμπεράσματα που συνάγονται είναι τα ενδεδειγμένα για τις περιστάσεις και οι οποιεσδήποτε εκθέσεις καταρτίζονται από τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι συνεπείς με τα ευρήματα της εργασίας που έχει εκτελεστεί, και
- Οι οποιεσδήποτε εξαιρέσεις ή τα ασυνήθιστα ζητήματα που γνωστοποιούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές επιλύονται κατάλληλα.

Εάν ο εξωτερικός ελεγκτής χρησιμοποιήσει συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, πρέπει να συμπεριλάβει στην τεκμηρίωση ελέγχου τα συμπεράσματα που έχουν συναχθεί σχετικά με την αξιολόγηση της επάρκειας της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών, και τις διαδικασίες ελέγχου που διενεργήθηκαν από τον εξωτερικό ελεγκτή επί αυτής της εργασίας.

3.4.3. Τα πρότυπα του εσωτερικού ελέγχου

Τα πρότυπα¹⁷ σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, είναι σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο η πιο έγκυρη και αποδεκτή αρχή. Ο εσωτερικός έλεγχος διεξάγεται σε διαφορετικά επίπεδα νομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, μέσα σε οργανισμούς που ποικίλλουν ως προς το σκοπό, το μέγεθος, την πολυπλοκότητα και τη δομή, αλλά και από άτομα εντός ή εκτός της επιχείρησης. Ενώ οι διαφορές μπορεί να επηρεάσουν την πρακτική του εσωτερικού ελέγχου σε κάθε περιβάλλον, τα Διεθνή Πρότυπα για την επαγγελματική πρακτική του εσωτερικού ελέγχου καθορίζουν τις αρχές και τις διαδικασίες για την εκτέλεση του έργου του εσωτερικού ελέγχου.

Πέρα από τις ηθικές αρχές, οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να καθοδηγηθούν στην άσκηση των καθηκόντων τους μέσα από τη χρήση των προτύπων του εσωτερικού ελέγχου.

3.4.3.1. Κατηγορίες Προτύπων

Τα πρότυπα χωρίζονται σε τρία μέρη:

1. Πρότυπα Χαρακτηριστικών Ιδιοτήτων (Attribute Standards –Σειρά 1000), τα οποία περιγράφουν τα χαρακτηριστικά των οργανισμών και των προσώπων που ασκούν Εσωτερικό Έλεγχο.
2. Πρότυπα Απόδοση (Performance Standards –Σειρά 2000), τα οποία περιγράφουν τη φύση των δραστηριοτήτων του Εσωτερικού Ελέγχου και παρέχουν κριτήρια βάση των οποίων μπορεί να αξιολογηθεί η απόδοση του Εσωτερικού Ελέγχου.
3. Πρότυπα Εφαρμογής (Implementation Standards), τα οποία εξειδικεύουν τις δυο πρώτες κατηγορίες Προτύπων σε συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας (π.χ. Έλεγχος συμμόρφωσης, Έλεγχος Απάτης κλπ.) διερευνώντας παραπέρα τα πρότυπα και παρέχοντας τους τις απαραίτητες διαβεβαιώσεις «assurance» και συμβουλευτικές δραστηριότητες «consulting».

¹⁷ Πρότυπο(Standard):Επαγγελματικοί κανόνες που εκδίδονται από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών και σκιαγραφεί τις προϋποθέσεις για την εκτέλεση ενός ευρύ φάσματος δραστηριοτήτων του εσωτερικού ελέγχου, και για την αξιολόγηση των αποδόσεων του.

Τα Πρότυπα Χαρακτηριστικών (κατηγορία 1000) αναφέρονται στο σκοπό, στη δικαιοδοσία και στην ευθύνη της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου σε έναν οργανισμό. Επίσης, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να είναι ανεξάρτητη και οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να είναι αντικειμενικοί κατά την εκτέλεση του έργου τους. Σε περίπτωση που παρεμποδίζεται η ανεξαρτησία ή η αντικειμενικότητα, πρέπει να κοινοποιείται το γεγονός στα αρμόδια όργανα για τη λήψη σχετικών μέτρων. Επιπλέον, τα έργα ελέγχου πρέπει να εκτελούνται με επαγγελματική επάρκεια και με τη δέουσα επαγγελματική επιμέλεια. Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να βελτιώνουν συνεχώς τις γνώσεις, τις δεξιότητές τους και τις λοιπές ικανότητές τους μέσω συνεχούς επαγγελματικής επιμόρφωσης. Τέλος, σύμφωνα με τα Πρότυπα Χαρακτηριστικών, ο επικεφαλής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να αναπτύσσει και να διατηρεί ένα πρόγραμμα διασφάλισης και βελτίωσης ποιότητας, το οποίο θα καλύπτει όλη τη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου και να παρακολουθεί σε συνεχή βάση την αποτελεσματικότητά του.

Τα Πρότυπα Απόδοσης (κατηγορία 2000) αναφέρονται στη διαχείριση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, με απώτερο στόχο να εξασφαλίζεται ότι η λειτουργία προσθέτει αξία στον οργανισμό. Είναι αναγκαίο να πραγματοποιείται σωστός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων εσωτερικού ελέγχου, να κοινοποιούνται αυτές στους εμπλεκόμενους φορείς και να λαμβάνονται οι απαραίτητες εγκρίσεις, όπου απαιτείται. Ο επικεφαλής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να καταρτίζει πολιτικές και διαδικασίες ώστε να εφαρμόζονται ορθά οι διαδικασίες ελέγχου και παράλληλα να υποβάλλει αναφορές σχετικά με τα αποτελέσματα των ελέγχων στην ανώτερη διοίκηση. Η λειτουργία εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητο να παρακολουθεί και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης κινδύνων και παράλληλα να αξιολογεί την αποδοτικότητά του, προωθώντας τη διαρκή βελτίωσή του. Επιπλέον, ο εσωτερικός έλεγχος ενδείκνυται να υποβάλλει κατάλληλες εισηγήσεις με απώτερο στόχο τη βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης. Αναφορικά με τα έργα ελέγχου, οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να αναπτύσσουν και να καταγράφουν ένα σχέδιο για κάθε έργο, στο οποίο να συμπεριλαμβάνονται οι αντικειμενικοί σκοποί και η κατανομή των πόρων του έργου. Τα αποτελέσματα των έργων είναι απαραίτητο να κοινοποιούνται στα κατάλληλα όργανα και να παρακολουθείται η πρόοδος των σχετικών ενεργειών δράσης για επίλυση των προβλημάτων, αν απαιτείται.

3.5. Σχέση Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Στη ενότητα αυτή αποτυπώνεται η σχέση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Η εν λόγω σχέση οριοθετείται αφενός με την παρουσίαση των σημαντικότερων ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, αφετέρου με την παράθεση των σημαντικότερων ερευνών που έχουν διενεργηθεί σε παγκόσμια κλίμακα σχετικά με την αλληλεξάρτηση των δύο εννοιών.

3.5.1. Ομοιότητες Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Οι βασικότερες ομοιότητες μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου δύναται να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω ομάδες:

1. Το επάγγελμα τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου οριοθετείται μέσα από ένα σύνολο διεθνών ελεγκτικών προτύπων. Σε αυτά τα πλαίσια τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας
2. Ο επιχειρησιακός κίνδυνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές (Sawyer, 2003).
3. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας ενδιαφέρει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές .
4. Η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι σημαντική εξίσου και για τους δύο.
5. Και οι δύο λειτουργίες, τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους τα παρουσιάζουν μέσω των εκθέσεων των ελεγκτών.

3.5.2. Διαφορές Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι κυριότερες διαφορές μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, όπως προκύπτουν μέσα από την εκτενή επισκόπηση της βιβλιογραφίας:

- Στόχοι. Οι στόχοι των εσωτερικών ελεγκτών είναι καθορισμένοι από τα επαγγελματικά πρότυπα και το Διοικητικό Συμβούλιο. Αντίθετα, οι εξωτερικοί

ελεγκτές δεν είναι μέρος της οργάνωσης, αλλά δεσμεύονται από αυτή. Οι στόχοι τους τίθενται με βάση τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.

- Ισχύ λογιστικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος καλύπτει όλες τις συναλλαγές της επιχείρησης. Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος καλύπτει μόνο εκείνες τις διαδικασίες που συμβάλλουν στα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα και τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης.
- Πεδίο εργασίας. Το πεδίο εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή, περιλαμβάνει την οργάνωση, τους στόχους, τη βελτίωση των διαδικασιών, τη διαχείριση των κινδύνων και τις διαδικασίες της εταιρικής διακυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος εστιάζει σε μελλοντικά γεγονότα. Αντίθετα, το πεδίο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου αφορούν αποκλειστικά οι οικονομικές καταστάσεις. Κατά συνέπεια, ο εξωτερικός έλεγχος παράσχει μια αντικειμενική άποψη για τα οικονομικά θέματα της οικονομικής μονάδας εστιάζοντας σε ιστορικά δεδομένα (πραγματικά).
- Διαφορετική προσέγγιση στο Σύστημα Εσωτερικό Ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές βλέπουν όλες τις πτυχές που αφορούν το οργανωτικό κομμάτι του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Αντίθετα οι εξωτερικοί ελεγκτές αξιολογούν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, το οποίο σχετίζεται αποκλειστικά με τον λογιστικό – χρηματοοικονομικό τομέα.
- Συχνότητα του ελέγχου. Από την μία πλευρά, ο εσωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται σε ολόκληρη την χρονική περίοδο, αφού έχει συγκεκριμένες αποστολές το οποίο θεσπίζεται σύμφωνα με το επίπεδο επικινδυνότητας κάθε δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, ο εξωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται με ετήσια συχνότητα.
- Ο κίνδυνος. Ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει ο εσωτερικός έλεγχος για τον προγραμματισμό της δραστηριότητάς του είναι πολύ υψηλός. Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες των κινδύνων για τον προσδιορισμό της φύσης τους, την χρονική περίοδο, τον έλεγχο και τις διαδικασίες που πρέπει να γίνουν σε περιοχές της χρηματοοικονομικής πλευράς.
- Αξιολόγηση παραγόντων κινδύνου. Ο εσωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη τους επόμενους παράγοντες κινδύνου (Colbert, 1995):
 - Κλίμα ηθικής και πίεση στη διοίκηση για επίτευξη των στόχων.
 - Ικανότητα, επάρκεια και ακεραιότητα από το προσωπικό.
 - Μέγεθος, ρευστότητα και αύξηση του όγκου των συναλλαγών.

- Οι οικονομικές καταστάσεις.
- Ημερομηνία και αποτέλεσμα των προηγούμενων λογιστικών ελέγχων.
- Βαθμός μηχανοργάνωσης.
- Γεωγραφική διασπορά των διαδικασιών.
- Επάρκεια και αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Οργανωτικές, λειτουργικές, τεχνολογικές, ή οικονομικές αλλαγές.
- Αποδοχή των διαπιστώσεων λογιστικού ελέγχου και μέτρα που λαμβάνονται διορθωτικά.

Αντίθετα ο εξωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη μόνο τους παράγοντες που σχετίζονται ή δύναται να επηρεάσουν το «αντικείμενο» της ελεγκτικής διαδικασίας, τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

3.6. Ελεγκτικός κίνδυνος και Ουσιώδες μέγεθος

Για να θεωρείται ο έλεγχος είτε εσωτερικός είτε εξωτερικός αξιόπιστος χρειάζεται επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια. Οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του καθορισμού της επάρκειας αυτών των τεκμηρίων είναι ,μεταξύ άλλων, το ουσιώδες μέγεθος και ο ελεγκτικός κίνδυνος για αυτό κρίνεται απαραίτητη η ανάλυση τους. Οι έννοιες αυτές έχουν κυρίαρχη επίδραση στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

3.6.1. Ουσιώδες μέγεθος

Ο όρος ουσιώδες μέγεθος χρησιμοποιείται τόσο στη Λογιστική όσο και στην Ελεγκτική με το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο. Το ουσιώδες μέγεθος είναι το κριτήριο διάκρισης του σημαντικού από το ασήμαντο. Ο ελεγκτής κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου σύμφωνα το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 320 πρέπει να λάβει υπόψη του το ουσιώδες μέγεθος και τη σχέση της με τον ελεγκτικό κίνδυνο. Το ουσιώδες μέγεθος αποτελεί επίσης ένα από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των Λογιστικών Πληροφοριών. Ακόμη είναι το μέγεθος μια παράλειψης ή μιας ανακρίβειας της λογιστικής πληροφόρησης, που εν όψει διαφόρων συνθηκών, είναι πολύ πιθανόν η κρίση ενός λογικού προσώπου που βασίζεται σε αυτή την πληροφόρηση να αλλάξει ή να επηρεαστεί από αυτήν την παράλειψη ή ανακρίβεια. Δηλαδή,

η έννοια του ουσιώδες μεγέθους ορίζεται σαν το ποσό της ανακρίβειας που θα επηρεάσει τις αποφάσεις ενός λογικού χρήστη των οικονομικών καταστάσεων.

Τα επαγγελματικά πρότυπα δίνουν λίγη συγκεκριμένη καθοδήγηση στο πως θα υπολογίζεται το τι είναι σημαντικό για ένα λογικό χρήστη. Ως εκ τούτου το ΑΙΟΛ (American Institute of Certified Public Accountants) και οι ελεγκτικές εταιρίες έχουν αναπτύξει διάφορες πολιτικές και διαδικασίες ,προκειμένου να βοηθηθούν οι ελεγκτές στον προσδιορισμό του ουσιώδες μεγέθους. Σύμφωνα με το Messier είναι δυνατό, για την εκτίμηση του ουσιώδες μεγέθους, να ακολουθηθεί μια μεθοδολογία αποτελούμενη από τρία βήματα:

- Προκαταρκτική εκτίμηση του ουσιώδες μεγέθους.
- Κατανομή του ουσιώδες μεγέθους που εκτιμήθηκε στα υπόλοιπα των αντίστοιχων λογαριασμών.
- Υπολογισμός των λαθών που πιθανόν βρέθηκαν στις οικονομικές καταστάσεις και σύγκρισή τους με το αρχικό ουσιώδες μέγεθος.

Αναλυτικότερα, θα πρέπει πρώτα να οριστεί από τον ελεγκτή το αρχικό επίπεδο του συνολικού ουσιώδες μεγέθους. Πιο συγκεκριμένα, το αρχικό επίπεδο ουσιώδες μεγέθους είναι το μέγιστο ποσό κατά το οποίο ο ελεγκτής πιστεύει ότι οι οικονομικές καταστάσεις μπορεί να περιέχουν λάθη, τα οποία όμως δεν επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Το μέγεθος που θα προκύψει είναι σχετικό και ως βάση για τον καθορισμό του μπορεί να χρησιμοποιηθούν οικονομικά μεγέθη όπως είναι το συνολικό ενεργητικό, το σύνολο των εσόδων, τα καθαρά κέρδη προ φόρων και ο μέσος όρος των καθαρών κερδών προ φόρων της τελευταίας τριετίας. Ταυτόχρονα μπορούν να συνεκτιμηθούν παράγοντες όπως είναι παράνομες πράξεις, ποσά που μπορούν να παραβιάζουν τους όρους των συμβάσεων και ποσά που επηρεάζουν την τάση των κερδών διαχρονικά.

3.6.2. Ελεγκτικός Κίνδυνος

Μια ιστορική ανασκόπηση της ελεγκτικής βιβλιογραφίας καταδεικνύει ότι στις ελεγκτικά προηγμένες χώρες ο Ελεγκτικός Κίνδυνος εισάγεται όλο και περισσότερο στην ελεγκτική μεθοδολογία και πρακτική. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στην αγορά των ελεγκτικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με την καταδίκη μεγάλων ελεγκτικών εταιριών για πληρωμή μεγάλων προστίμων φαίνεται ότι υπαγορεύουν μια αυξανόμενη χρησιμοποίηση του

Μοντέλου του Ελεγκτικού Κινδύνου στην ελεγκτική πράξη. Τα ελεγκτικά πρότυπα παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο αξιοποίησης του ελεγκτικού κινδύνου και της ουσιαστικότητας κατά το σχεδιασμό των διαδικασιών ελέγχου και κατά την αξιολόγηση των ευρημάτων αυτών των διαδικασιών. Πιο συγκεκριμένα, το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 καθορίζει ότι ο ελεγκτής πρέπει να χρησιμοποιήσει επαγγελματική κρίση για να εκτιμήσει τον Ελεγκτικό Κίνδυνο και να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ο κίνδυνος αυτός, μειώθηκε σ' ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Ο ελεγκτικός κίνδυνος¹⁸ προσδιορίζεται ως ο κίνδυνος που διατρέχει ο ελεγκτής να μην εντοπίσει λογιστικά λάθη ή και ατασθαλίες που υπάρχουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις εκδίδοντας έκθεση σύμφωνης (ανεπιφύλακτης) γνώμης. Όσο πιο σίγουροι θέλουν να είναι οι ελεγκτές, προκειμένου να εκφράσουν γνώμη, τόσο λιγότερος θα είναι ο ελεγκτικός κίνδυνος στον οποίο είναι διατεθειμένοι να εκτεθούν. Προσδιορίζοντας τον κίνδυνο, οι ελεγκτές αναζητούν την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στο κόστος (οικονομικό και επαγγελματικό) διατύπωσης μιας λανθασμένης άποψης και του επιπλέον κόστους-δαπάνης που απαιτείται προκειμένου να εκτελέσουν μια συμπληρωματική ελεγκτική διαδικασία, που είναι απαραίτητη για να μειώσουν τον ελεγκτικό κίνδυνο. Έτσι ο ελεγκτικός κίνδυνος είναι συνάρτηση του κινδύνου ουσιώδους σφάλματος και του κινδύνου εντοπισμού.¹⁹

Οι ελεγκτές γνωρίζουν ότι μεταξύ ελεγχόμενων εταιριών ο ελεγκτικός κίνδυνος διαφέρει από την μια οντότητα στην άλλη εξαιτίας: εξωτερικών²⁰ και ρυθμιστικών²¹ παραγόντων, της φύσης (εμπορικής, βιομηχανικής) και δομής της ελεγχόμενης εταιρίας, του επιπέδου εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας (συστήματος εσωτερικού ελέγχου) του πληροφοριακού συστήματος τήρησης και παρακολούθησης των λογιστικών πράξεων.²²

Ο ελεγκτής πρέπει να σχεδιάζει και να εκτελεί περαιτέρω ελεγκτικές διαδικασίες των οποίων, η φύση²³, ο χρόνος²⁴ και η έκταση²⁵ βασίζονται στους εκτιμώμενους κινδύνους

¹⁸ ΔΠΕ 200,παρ.13 εδαφ.(γ).

¹⁹ ΔΠΕ 200,παρ.13 εδαφ.(ε).

²⁰ ΔΠΕ 315,παρ.17-18.

²¹ ΔΠΕ 315,παρ.19.

²² ΔΠΕ 315, Παράρτημα 1 παρ.4 Πρβλ. Απόφ. ΕΛΤΕ 483/04

²³ ΔΠΕ 330, παρ. 4

²⁴ ΔΠΕ 330, παρ. 5

²⁵ ΔΠΕ 330, παρ. 6

ουσιώδους σφάλματος.²⁶ Ο χρόνος αναφέρεται στο πότε η διαδικασία εκτελείται η στην περίοδο η την ημερομηνία στην οποία το ελεγκτικό τεκμήριο αναφέρεται, ενώ η έκταση αναφέρεται στα ποσοτικά στοιχεία της διαδικασίας που πρόκειται να εκτελεστεί.

3.6.2.1. Συστατικά Στοιχεία Ελεγκτικού Κινδύνου

Ο ελεγκτικός κίνδυνος σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 ενέχει τρία συστατικά στοιχεία: Τον Εγγενή Κίνδυνο, τον Κίνδυνο Εσωτερικού Ελέγχου και τον Κίνδυνο Εντοπισμού. Για κάθε ένα από τα τρία αυτά συστατικά στοιχεία του ελεγκτικού κινδύνου σημειώνονται τα ακόλουθα:

Εγγενής Κίνδυνος (inherent risk)

Ο εγγενής ή ενδογενής ή σύμφυτος κίνδυνος (inherent risk) ορίζεται ως η πιθανότητα οι οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις λόγω της φύσης και του είδους των εργασιών και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της οικονομικής μονάδας υποθέτοντας ό τι δε λειτουργεί κανένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 400 ορίζει τον «Εγγενή κίνδυνο ως την επιρρέπεια ενός υπολοίπου λογαριασμού ή κατηγορίας συναλλαγών σε ανακρίβεια, που μπορεί να είναι ουσιώδης, μεμονωμένα, ή όταν συνυπολογίζεται με ανακρίβειες σε άλλα υπόλοιπα ή κατηγορίες, με την υπόθεση ότι δεν υπήρξαν σχετικοί εσωτερικοί έλεγχοι».

Ο εγγενής κίνδυνος αφορά στην ύπαρξη σφαλμάτων, παρεκκλίσεων ή ανωμαλιών που σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελεγχόμενης επιχείρησης ή του κλάδου στον οποίο αυτή δραστηριοποιείται ή του στοιχείου που ελέγχεται. Η εγγενής φύση ενός υπολοίπου λογαριασμού μπορεί να επηρεάσει τη συχνότητα και την ποσότητα των αναμενόμενων σφαλμάτων ή παραλείψεων. Κάθε λογαριασμός, συναλλακτικός κύκλος ή περιουσιακό στοιχείο που ελέγχεται παρουσιάζει διαφορετικό βαθμό εγγενούς κινδύνου. Για παράδειγμα η μειωμένη κερδοφορία του πελάτη σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις του κλάδου, μπορεί να είναι μια ένδειξη υψηλού εγγενούς κινδύνου. Για μερικές κατηγορίες λογαριασμών οι ελεγκτές μπορεί να κάνουν υψηλότερες εκτιμήσεις εγγενούς κινδύνου, ενώ για άλλες κατηγορίες λογαριασμών μπορεί να κάνουν χαμηλότερες εκτιμήσεις. Το ταμείο για

²⁶ ΔΠΕ 220, παρ. 6

παράδειγμα είναι πιο «ευαίσθητο» σε κλοπές, λάθη ή παραλείψεις από ότι είναι τα ακίνητα, με συνέπεια ο εγγενής κίνδυνος να εκτιμάται υψηλότερος για αυτόν το λογαριασμό. Άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το επίπεδο του εγγενούς κινδύνου είναι οι ακόλουθοι:

- **Αρχική ή Επαναλαμβανόμενη Ανάθεση Ελέγχου**

Όταν ο έλεγχος μιας οικονομικής μονάδας γίνεται για πρώτη φορά, το επίπεδο του εγγενούς κινδύνου μπορεί να είναι κατ' αρχήν υψηλότερο, λόγω κυρίως της έλλειψης εμπειρίας και οικειότητας με διάφορα ζητήματα που είναι δυνατόν να επηρεάζουν τον εγγενή κίνδυνο της, όπως είναι, για παράδειγμα, οι σύνθετες και ασυνήθιστες συναλλαγές.

- **Αποτελέσματα Προηγούμενων Ελέγχων**

Εάν προηγούμενοι έλεγχοι έχουν διαπιστώσει αναξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, τότε ο ελεγκτής πρέπει να είναι πιο προσεκτικός εκτιμώντας τον εγγενή κίνδυνο σε ένα υψηλότερο επίπεδο.

- **Λογιστικοί Υπολογισμοί και Περίπλοκες Συναλλαγές**

Ο ελεγκτής είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και εκτιμά τον εγγενή κίνδυνο σε υψηλότερα επίπεδα όταν βρίσκεται αντιμέτωπος με έλεγχο σύνθετων λογιστικών υπολογισμών και κίνηση λογαριασμών στους οποίους αποτυπώνονται ασυνήθιστα και περίπλοκα λογιστικά γεγονότα.

- **Ισχυρισμοί της Διοίκησης**

Ο εγγενής κίνδυνος ποικίλει επίσης ανάλογα με το διαφορετικό ισχυρισμό της διοίκησης για τους λογαριασμούς των οικονομικών καταστάσεων. Η Αποτίμηση για παράδειγμα των στοιχείων του ενεργητικού είναι συνήθως ένας ισχυρισμός της Διοίκησης ο οποίος ενέχει μεγαλύτερο εγγενή κίνδυνο από έναν ισχυρισμό για την Ύπαρξη των στοιχείων αυτών του ενεργητικού.

Το Διεθνές ελεγκτικό πρότυπο 400, ορίζει ότι ο Ελεγκτής για την εκτίμηση του εγγενούς κινδύνου, χρησιμοποιεί επαγγελματική κρίση για να αξιολογήσει πολυάριθμους παράγοντες παραδείγματα των οποίων είναι:

- η ακεραιότητα της Διοίκησης.
- Η εμπειρία και οι γνώσεις της Διοίκησης. Η τυχόν απειρία της Διοίκησης μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων.
- Ασυνήθεις πιέσεις προς τη Διοίκηση από έλλειψη κεφαλαίων, ή μεγάλο αριθμό εμπορικών αποτυχιών στον κλάδο.

- Η φύση των εργασιών της οικονομικής μονάδας όπως είναι για παράδειγμα η πιθανότητα τεχνολογικής απαξίωσης των προϊόντων και υπηρεσιών της ή η πολυπλοκότητα της κεφαλαιακής της δομής.
- Παράγοντες που επηρεάζουν τον κλάδο στον οποίο λειτουργεί η οικονομική μονάδα.

Κίνδυνος Ελέγχου Εσωτερικού Συστήματος (internal control risk)

Ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι ο κίνδυνος εμφάνισης ενός ουσιαστικού σφάλματος στις οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης, από την αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της να εντοπίσει ή να αποτρέψει το σφάλμα αυτό. Είναι ευνόητο ότι όσο πιο αποτελεσματικός είναι ο εσωτερικός έλεγχος μιας οικονομικής μονάδας τόσο μικρότερος είναι ο σχετικός κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου. Το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 4400 φαίνεται να χρησιμοποιεί ως συνώνυμο του κινδύνου εσωτερικού ελέγχου τον όρο κίνδυνος δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας για τον οποίον ορίζει σχετικά ότι:

Ο ελεγκτής οφείλει να προχωρήσει σε μια προκαταρκτική εκτίμηση του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας, για κάθε κύρια κατηγορία υπολοίπων ή συναλλαγών. Η προκαταρκτική αυτή αξιολόγηση των κινδύνων δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας πρέπει να χαρακτηρίζει τον κίνδυνο ως υψηλό, εκτός εάν ο ελεγκτής:

- Έχει εντοπίσει δικλείδες ασφαλείας, που έχουν καλές προοπτικές να αποτρέψουν ή να αποκαλύψουν ή να διορθώσουν ένα ουσιώδες λάθος, και

- Σχεδιάζει να υποβάλλει τις δικλείδες αυτές σε δοκιμασία, ώστε να επιβεβαιωθεί η επάρκειά τους.

Επιπρόσθετα, ο Ελεγκτής οφείλει να εξετάσει αν οι δικλείδες ασφαλείας ήταν σε λειτουργία καθ' όλη την υπό έλεγχο περίοδο. Ο ελεγκτής, με βάση το ίδιο πιο πάνω ελεγκτικό πρότυπο, οφείλει να τεκμηριώνει στα φύλλα εργασίας:

- Την εξασφαλισθείσα κατανόηση του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, έτσι ώστε να γνωρίσει:

- ✓ τις κυρίες κατηγορίες των συναλλαγών του ελεγχόμενου οργανισμού,

- ✓ την αφετηρία των συναλλαγών αυτών και του τρόπου με τον οποίο εξουσιοδοτούνται και συλλαμβάνονται,
- ✓ τα σημαντικά λογιστικά στοιχεία και παραστατικά του ελεγχόμενου οργανισμού από τα οποία αντλούνται και στα οποία στηρίζονται οι οικονομικές καταστάσεις,
- ✓ τη διαδικασία λογιστικοποίησης και απεικόνισης των συναλλαγών, από την αφετηρία τους μέχρι την απεικόνισή τους στις οικονομικές καταστάσεις.

- Την αξιολόγηση του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας του συστήματος.

Καλοσχεδιασμένοι εσωτερικοί έλεγχοι, όπως είναι φυσικό, αυξάνουν την αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων και τα λάθη εμποδίζονται ή ανιχνεύονται έγκαιρα. Ο κίνδυνος δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας δεν μπορεί ποτέ να μηδενιστεί, επειδή δεν μπορεί να υπάρχει απόλυτη διασφάλιση ότι όλες οι σημαντικές ανακρίβειες θα εμποδιστούν ή θα ανιχνευθούν από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Οι ελεγκτές μπορούν να επηρεάσουν τον κίνδυνο δυσλειτουργίας δικλίδων ασφαλείας, με το να προτείνουν στη διοίκηση βελτιώσεις στους υφιστάμενους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου. Αυτή η επιρροή όμως περιορίζεται από το κατά πόσο μπορούν οι συμβουλές των ελεγκτών, να υιοθετηθούν από τη διοίκηση της επιχείρησης. Όσο πιο υψηλό είναι το επίπεδο του κινδύνου δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας, τόσο λιγότερο πιθανό είναι ο εσωτερικός έλεγχος να ανιχνεύσει ή να εμποδίσει μία ανακρίβεια ενός συγκεκριμένου ισχυρισμού της Διοίκησης. Εξαιτίας αυτού, ο ελεγκτής θα πρέπει να συγκεντρώσει περισσότερα ελεγκτικά τεκμήρια τα οποία θα του παράσχουν την πρέπουσα λογική διασφάλιση ότι έχουν ανακαλυφθεί και απομακρυνθεί οι σημαντικές ανακρίβειες από τις οικονομικές καταστάσεις.

Από τα πιο πάνω συμπερασματικά προκύπτει ότι ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οριστεί ως η πιθανότητα οι διάφοροι μηχανισμοί του συστήματος εσωτερικού ελέγχου να μην αποτρέψουν ή αποκαλύψουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις.

Κίνδυνος ανίχνευσης (detection risk)

Ο κίνδυνος ανίχνευσης ή κίνδυνος διαδικασιών ελέγχου, ορίζεται ως η πιθανότητα οι δοκιμασίες και οι διαδικασίες ελέγχου του ελεγκτή να μην αποτρέψουν ή να μην εντοπίσουν

ουσιώδη σφάλματα ή παραλείψεις με συνέπεια αυτές να παρεισφρήσουν στις οικονομικές καταστάσεις. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο για τον κίνδυνο αυτό της μη αποκάλυψης χρησιμοποιεί συνώνυμα τον όρο "Κίνδυνος Εντοπισμού" τον οποίο ορίζει ως τον κίνδυνο κατά τον οποίο οι ουσιαστικές διαδικασίες ενός ελεγκτή δεν θα εντοπίσουν ανακρίβεια που υπάρχει σε υπόλοιπο λογαριασμού ή κατηγορία συναλλαγών που μπορεί να είναι ουσιώδης, μεμονωμένα ή όταν συνυπολογίζεται με ανακρίβειες σε άλλα υπόλοιπα ή κατηγορίες. Υπάρχει μια αντίρροπη σχέση μεταξύ του κινδύνου μη αποκάλυψης και του συνδυασμένου επιπέδου εγγενούς κινδύνου και κινδύνου εσωτερικού ελέγχου. Για παράδειγμα, όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι υψηλοί, ο παραδεκτός κίνδυνος εντοπισμού χρειάζεται να είναι χαμηλός έτσι ώστε να μειώνεται ο ελεγκτικός κίνδυνος σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο. Εξάλλου, όταν ο εγγενής κίνδυνος και ο κίνδυνος εσωτερικού ελέγχου είναι χαμηλοί, ο ελεγκτής μπορεί να δεχθεί υψηλότερο κίνδυνο μη αποκάλυψης και έτσι να διαμορφωθεί ο ελεγκτικός κίνδυνος σε παραδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Ο κίνδυνος μη αποκάλυψης συντίθεται από δύο επιμέρους κινδύνους ή αβεβαιότητες. Ο πρώτος κίνδυνος αναφέρεται ως κίνδυνος δειγματοληψίας και συσχετίζεται με το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις ο ελεγκτής δεν εξετάζει το 100% των ελεγκτικών τεκμηρίων του υπολοίπου ενός λογαριασμού ή ενός κύκλου συναλλαγών. Έτσι, επειδή ο ελεγκτής εξετάζει ένα υποσύνολο πληθυσμού, το επιλεγμένο δείγμα μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Ως εκ τούτου, ο ελεγκτής ίσως καταλήξει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Ο δεύτερος κίνδυνος ονομάζεται κίνδυνος παραγόντων εκτός δειγματοληψίας και μπορεί να συμβεί επειδή ο ελεγκτής μπορεί να χρησιμοποιήσει μια ακατάλληλη ελεγκτική διαδικασία με συνέπεια να μην μπορέσει να ανιχνεύσει ένα σφάλμα ή μια παραπλανητική απεικόνιση των λογιστικών καταστάσεων. Ο κίνδυνος μη δειγματοληψίας μπορεί να παρουσιαστεί ακόμα και όταν ο ελεγκτής εξετάσει το 100% του πληθυσμού. Ο κίνδυνος αυτός, βέβαια, μπορεί να ελαχιστοποιηθεί μέσω επαρκούς εκπαίδευσης, σχεδιασμού και της κατάλληλης επίβλεψης των μελών της ελεγκτικής ομάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

4.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αρχικά παρουσιάζονται οι ερευνητικές υποθέσεις και έπειτα αναλύεται η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιείται για την εξέταση αυτών. Επιπλέον παρουσιάζεται και αναλύεται το δείγμα που λαμβάνουμε υπόψιν για τη διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας. Τέλος παρουσιάζονται και σχολιάζονται τα εμπειρικά αποτελέσματα της έρευνας.

4.2. Ερευνητικές υποθέσεις

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση γεννώνται ένα εύρος ερωτημάτων σχετικά με τη γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή σε σχέση με την αξιοπιστία του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου. Σημασία δίνεται στα κέρδη της εταιρείας και από το εσωτερικό ελεγκτή αλλά κυρίως από το εξωτερικό ελεγκτή, καθώς αποτελούν στοιχείο που ενδέχεται να υποκρύπτει κάποια απάτη. Τα κέρδη της εταιρείας ως επί των πλείστον αποτελούν σημαντικό κομμάτι αξιολόγησης της εικόνας της εταιρείας από εξωτερικούς χρήστες. Επιπλέον, τα κέρδη της κάθε εταιρείας αλλά και οι μεταβολές αυτών των κερδών μπορούν να επηρεάσουν την τιμή της μετοχής αυτής της εταιρείας. Βέβαια υπάρχουν και άλλοι παράγοντες εκτός από τα κέρδη που μπορούμε και θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσουμε πως επηρεάζουν την τιμή της μετοχής μιας εταιρείας.

Ένας σημαντικός παράγοντας ο οποίος θεωρείται ότι θα ήταν ενδιαφέρον να εξετάσουμε εάν η κατά πόσο επηρεάζει την τιμή της μετοχής είναι η γνώμη του ελεγκτή στον εξωτερικό έλεγχο. Επιπρόσθετα, ο ρόλος των μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιρειών στον εξωτερικό έλεγχο πιθανόν να αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ο οποίος θα μπορούσε να επηρεάσει την τιμή της μετοχής.

Τέλος, ο συνδυασμός της γνώμης του ελεγκτή η οποία προέρχεται από ελεγκτική εταιρία Big4²⁷, μπορεί να επηρεάζει την τιμή της μετοχής, ακόμη και στην περίπτωση στην οποία καθένας από τους δύο παράγοντες ξεχωριστά δεν μεταβάλλει την τιμή της μετοχής.

Οι ερευνητικές υποθέσεις που θα ελεγχθούν είναι οι εξής :

H1: Η ύπαρξη ουσιώδους αδυναμίας κατά τον έλεγχο επηρεάζει τη γνώμη των επενδυτών.

H2 : Η γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επηρεάζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών καθώς και της μεταβολής των κερδών από έτος σε έτος.

4.3. Μεθοδολογική προσέγγιση

Η μεθοδολογία που ακολουθείται βασίζεται στην έρευνα των Easton και Harris (1991) οι οποίοι εξέτασαν το κατά πόσο το επίπεδο των κερδών καθώς και οι μεταβολές των κερδών σχετίζονται με τη χρηματιστηριακή απόδοση της.

Στη στατιστική σημειογραφία, το μοντέλο έχει ως εξής :

$$Ret_{i,t} = a_0 + a_1 \frac{EPS_{i,t}}{Pri_{i,t-1}} + a_2 \frac{\Delta EPS_{i,t}}{Pri_{i,t-1}} + e_{i,t}$$

Όπου: **Ret_{i,t}** Είναι η χρηματιστηριακή απόδοση της επιχείρησης i τη χρονική στιγμή t. Μετρούμενη με βάση την τιμή της μετοχής 3 μήνες μετά τη λήξη του του οικονομικού έτους. Ειδικότερα υπολογίζεται ως το πηλίκο της χρηματιστηριακής τιμής το έτος t προς τη χρηματιστηριακή τιμή στο προηγούμενο έτος.

²⁷ Big Four είναι οι τέσσερα μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες, προσφέροντας έλεγχο, ελεγκτικές, φορολογικές, συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες παροχής συμβουλών, αναλογιστικές μελέτες και νομικές υπηρεσίες. Χειρίζονται την συντριπτική πλειοψηφία των ελέγχων για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες, καθώς και πολλές ιδιωτικές εταιρείες, δημιουργώντας ένα ολιγοπώλιο στον έλεγχο μεγάλων επιχειρήσεων. Έχει αναφερθεί ότι η Big Four ελέγχουν διεθνώς μεγάλο ποσοστό.

EPS_{i,t}	Είναι τα καθαρά κέρδη ανά μετοχή της επιχείρησης <i>i</i> κατά το χρόνο <i>t</i> προ φόρων και έκτακτων δαπανών αποπληθωρισμένα με την τιμή της μετοχής 9 μήνες πριν τη λήξη του τρέχοντος έτους.
Pri_{i,t-1}	Είναι η τιμή της μετοχής στο τέλος του προηγούμενου έτους.
ΔEPS_{i,t}	Είναι η μεταβολή των καθαρών κερδών της επιχείρησης <i>i</i> κατά τη χρονική στιγμή <i>t</i> ,προ φόρων.
e_{i,t}	Είναι το τυπικό σφάλμα που ακολουθεί κανονική κατανομή με μέση τιμή το μηδέν και τυπική απόκλιση σ_e .

Επιπρόσθετα στην περίπτωση που θέλουμε να δούμε, κατά πόσο και εάν κάποιοι παράγοντες επηρεάζουν την τιμή της μετοχής μπορούμε να τους προσθέσουμε στην αρχική εξίσωση μας. Η παραπάνω εξίσωση μεταβάλλεται και παίρνει την ακόλουθη μορφή.

$$Ret_{i,t} = a_0 + a_1 \frac{EPS_{i,t}}{ri_{i,t-1}} + a_2 \frac{\Delta EPS_{i,t}}{Pri_{i,t-1}} + e_{i,t} + a_3 ICO_{i,t} + a_4 \frac{ICO_{i,t} * EPS_{i,t}}{Pri_{i,t-1}} + a_5 \frac{ICO_{i,t} * \Delta EPS_{i,t}}{Pri_{i,t-1}} + E_{i,t}$$

Όπου : **ICO** Είναι η γνώμη που διατυπώνει ο εξωτερικός ελεγκτής για τον εσωτερικό έλεγχο.

4.4. Δείγμα – Γενικά χαρακτηριστικά δείγματος

Το δείγμα που χρησιμοποιήσαμε για την διενέργεια της έρευνας μας προέρχεται από αμερικάνικες επιχειρήσεις και έχει συλλεχθεί από τη βάση δεδομένων της Compustat. Η χρονική διάρκεια του δείγματος αφορά τα έτη 2003-2013. Τα στοιχεία έχουν ετήσια βάση μέτρησης με συνέπεια η χρονική διάρκεια του δείγματος να είναι 10 έτη. Επιπλέον το δείγμα αποτελείται από 3.299 επιχειρήσεις από τις οποίες καταγράφηκαν 23.230 παρατηρήσεις. Από

το δείγμα το οποίο χρησιμοποιήσαμε για την έρευνα μας έχουν αφαιρεθεί οι επιχειρήσεις από τον χρηματοοικονομικό κλάδο. Επιπλέον από το δείγμα έχει αφαιρεθεί το 1,5 % του άνω και κάτω άκρο με σκοπό να περιορίσουμε την επίδραση των ακραίων τιμών. Περιορίζοντας τις ακραίες τιμές δεν παρατηρούμε κάποια σημαντική διαφορά ανάμεσα στη μέση τιμή και στη διάμεσο των παρατηρήσεων.

Ως Material weakness (μεταβλητή ICO) ορίζεται το μέγεθος μιας παράλειψης ή μιας ανακρίβειας της λογιστικής πληροφόρησης, που εν όψει διαφόρων συνθηκών, είναι πολύ πιθανόν η κρίση ενός λογικού προσώπου που βασίζεται σε αυτή την πληροφόρηση να αλλάξει η να επηρεαστεί από αυτήν την παράλειψη η ανακρίβεια. Δηλαδή, η έννοια του ουσιώδους μεγέθους ορίζεται σαν το ποσό της ανακρίβειας που θα επηρεάσει τις αποφάσεις ενός λογικού χρήστη των οικονομικών καταστάσεων. Η συγκεκριμένη μεταβλητή δίνεται έτοιμη από τη βάση δεδομένων. Ο ελεγκτής οφείλει να συνεκτιμήσει τον παράγοντα του ουσιώδους μεγέθους και τη σχέση του με τον ελεγκτικό κίνδυνο κατά την διεξαγωγή του ελέγχου.

	Ret i,t	Earnings	Δearnings	ICO
Μέσος	1,14	0,26	0,10	0,03
Διάμεσος	1,04	0,31	0,05	0,00
Μέγιστο	6,09	8,52	29,15	1,00
Ελάχιστο	0,09	-35,52	-16,10	0,00
Τυπ. Απόκλιση	0,68	2,93	2,68	0,18

Πίνακας 1: Περιγραφικά Στατιστικά

Στον «Πίνακα 1» δίνονται τα στοιχεία περιγραφικής στατιστικής. Επισημαίνουμε ότι ο υπολογισμός της διαμέσου γίνεται αφού προηγουμένως οι παρατηρήσεις διαταχθούν κατά αύξουσα σειρά. Από τον «Πίνακα 1» βλέπουμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά στην μέση τιμή και στη διάμεσο, που σημαίνει ότι έχουν απομακρυνθεί οι ακραίες τιμές.

Τέλος σύμφωνα με τον πίνακα των περιγραφικών στατιστικών, το μέσο ποσοστό των παρατηρήσεων δηλαδή το 3% αφορούν τις επιχειρήσεις που παρουσιάζουν αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου με βάση τη γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή.

	Reit	Earnings	Δearnings	ICO
Stock_Price	1,00			
Earnings	0,07	1,00		
Δearnings	0,12	0,12	1,00	
Mat_Weakness	-0,02	-0,04	-0,02	1,00

Πίνακας 2: Πίνακας Συσχετίσεων

Η συσχέτιση (correlation) είναι μία στατιστική τεχνική που μας εξυπηρετεί σε αυτές τις περιπτώσεις, καθώς μας επιτρέπει να παρατηρούμε δύο μεταβλητές στο «φυσικό τους περιβάλλον» (μη ελεγχόμενο περιβάλλον), και να προσδιορίζουμε και να μετράμε επακριβώς τη σχέση που τις συνδέει. Ο υπολογισμός του συντελεστή συσχέτισης απαιτεί τη μέτρηση δύο μεταβλητών για κάθε υποκείμενο (τα οποία συνήθως συμβολίζονται με X,Y),σε ένα μη ελεγχόμενο περιβάλλον. Ο στόχος της τεχνικής είναι να προσδιορίσει τη σχέση που συνδέει τις δύο μεταβλητές, υπολογίζοντας την τιμή του συντελεστή συσχέτισης. Οι τιμές που μπορεί να πάρει ο συντελεστής συσχέτισης κυμαίνονται από -1 έως +1. Αν η τιμή του είναι θετική, τότε οι δύο μεταβλητές τείνουν να μεταβάλλονται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή όταν αυξάνεται η μία αυξάνεται και η άλλη. Αν αντίθετα η τιμή του είναι αρνητική, τότε οι μεταβλητές τείνουν να κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή όταν η μία αυξάνεται η άλλη μειώνεται. Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του συντελεστή συσχέτισης (ανεξαρτήτως πρόσημου), τόσο μεγαλύτερη είναι η σχέση που συνδέει τις δύο μεταβλητές.

Στην ακραία περίπτωση που οι δύο μεταβλητές έχουν συντελεστή συσχέτισης 0, ο ερευνητής μπορεί να συμπεράνει ότι δεν υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα τους. Αν και υπάρχουν διάφορες τεχνικές υπολογισμού του γραμμικού συντελεστή συσχέτισης ανάλογα με τα διαθέσιμα δεδομένα (ποσοτικά και ποιοτικά), η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη μέθοδος είναι ο υπολογισμός του συντελεστή συσχέτισης Pearson (Pearson correlation).

Παρατηρώντας τον «Πίνακα 2» ο οποίος παρουσιάζει τις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα μας, μπορούμε να ελέγξουμε το φαινόμενο της Πολυσυγραμμικότητας που γίνεται με τους συντελεστές συσχετίσεων μεταξύ των ερμηνευτικών μεταβλητών του δείγματος. Η συσχέτιση μας δείχνει τον βαθμό εξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών και την φύση της συσχετίσεως, αν είναι θετική, αρνητική ή μηδέν. Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι οι συντελεστές συσχέτισης μεταξύ των

ερμηνευτικών μεταβλητών ανά δύο δεν είναι υψηλοί επομένως δεν υπάρχει πολυσυγραμμικότητα μεταξύ των ερμηνευτών μεταβλητών.

4.5 Κύρια Εμπειρικά Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης της σχέσης των Easton & Harris (1991) παρουσιάζονται στον «Πίνακα 3». Το υπόδειγμα εκτιμάται για την περίοδο 2003-2013 και για τον συνολικό αριθμό 3.299 επιχειρήσεων στην Αμερική. Σύμφωνα με τον «πίνακα 3» τα κύρια αποτελέσματα δείχνουν ότι τα κέρδη και οι μεταβολές των κερδών συσχετίζονται θετικά με τη χρηματιστηριακή απόδοση. Αντίθετα η περίπτωση αδυναμίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (ICO) συσχετίζεται αρνητικά με τη χρηματιστηριακή απόδοση. Τα πρόσθετα αποτελέσματα σύμφωνα με τον «πίνακα 4» δείχνουν ότι το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών μεταβάλλεται για επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν αδυναμία στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

	Coefficient	t-statistic	probability
Intercept	1,13	277,59	0,00
Earnings	0,01	9,27	0,00
Δearnings	0,02	13,50	0,00
Material_Weakness	-0,05	-2,36	0,02
Adjusted R-squared	0,20		
Akaike info criterion	1,85		
Schwarz criterion	1,85		
Firms	3299		
Observations	23230		

Πίνακας 3 : Κύρια Αποτελέσματα

	Coefficient	t-statistic	probability
Intercept	1,13	277,62	0,00
Earnings	0,01	8,73	0,00
Δearnings	0,02	12,92	0,00
Material_Weakness	-0,05	-2,06	0,04
Material_Weaknessx Earnings	0,02	2,08	0,04
Material_Weaknessx ΔEarnings	0,01	0,90	0,37
Adjusted R-squared	0,20		
Akaike info criterion	1,85		
Schwarz criterion	1,85		
Firms	3299		
Observations	23230		

Πίνακας 4 : Πρόσθετα Αποτελέσματα

Ο έλεγχος έγινε χρησιμοποιώντας επίπεδο σημαντικότητας 5%. Αν η τιμή πιθανότητας (Probability Value) είναι μεγαλύτερη από 0,05 αποδεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση (H0), δηλαδή τα εμπειρικά δεδομένα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι δύο μεταβλητές μας δε σχετίζονται μεταξύ τους. Αντίθετα, αν η P – Value λαμβάνει τιμή μικρότερη από 0,05 αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση (H1) κατά την οποία οι δύο μεταβλητές σχετίζονται μεταξύ τους. Θέλουμε να έχουμε όσο το δυνατόν μικρά P-value, επομένως μεγάλες τιμές του t-statistic. Αν κάποια μεταβλητή έχει μεγάλο p-value τότε κρίνεται ακατάλληλη για το μοντέλο μας. Η τιμή Probability value είναι μια τυχαία μεταβλητή που μπορεί να πάρει οποιαδήποτε τιμή από ένα δεδομένο σύνολο.

Η ύπαρξη και μόνο του ουσιώδους μεγέθους αποτελεί πρόβλημα, το οποίο όμως με βάση τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας δεν κρίνεται απειλητικό για τις επιχειρήσεις. Από τον « Πίνακα 3 » παρατηρούμε ότι οι τιμές των p-value είναι μικρές και αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει ανησυχία από τους ελεγκτές για το ουσιώδες μέγεθος των επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα φαίνεται ότι η γνώμη της έκθεσης του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων έχει σημασία για τους επενδυτές. Ωστόσο η ουσιώδης αδυναμία που προκύπτει από τον έλεγχο

του εξωτερικού ελεγκτή δεν φαίνεται να επηρεάζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών όπως και το πληροφοριακό περιεχόμενο της μεταβολή των κερδών. Συνεπώς οι ερευνητικές υποθέσεις H1 και H2 δεν μπορούν να απορριφθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

5.1. Εισαγωγή

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια σημαντική λειτουργία που δύναται να συμβάλει ουσιαστικά στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων. Η βελτίωση των δομών της εταιρικής διακυβέρνησης μέσω της εφαρμογής διαδικασιών αυξάνει την ανταγωνιστικότητα καθώς και το κύρος της επιχείρησης, δημιουργεί πρόσθετο πλούτο για τους μετόχους, προσθέτει επιπρόσθετη αξία στις λειτουργίες της επιχείρησης και μακροπρόθεσμα βελτιστοποιεί την αξία της καθώς και τα κέρδη της.

5.2 Ευρήματα

Από την εξέταση της διεθνούς βιβλιογραφίας (βλ. Κεφάλαιο 2) προκύπτει ότι στόχος όλων των οικονομικών μονάδων είναι η αποτελεσματική διαχείριση των διάφορων ειδών κινδύνων που υπάρχουν και αναπτύσσονται σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον. Τα κυριότερα μέσα, είτε για την αποφυγή, είτε για την ελαχιστοποίηση των αρνητικών αποτελεσμάτων που επιφέρουν οι κίνδυνοι είναι η ύπαρξη της λειτουργίας τμήματος εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων. Στην περίπτωση ύπαρξης αδυναμίας και ενός μη υγιούς Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, οι συνέπειες μπορούν να αποβούν καταστροφικές για οποιαδήποτε οικονομική μονάδα ανεξάρτητα το μέγεθος της, τα στελέχη από τα οποία διοικείτε και την αγορά στην οποία δραστηριοποιείτε.

Οι περισσότερες πλέον οικονομικές μονάδες ελέγχου θεωρούν τον εσωτερικό έλεγχο και την διαχείριση κινδύνων αναπόσπαστο και ζωτικό κομμάτι για την ικανοποιητική και θετική πορεία της εξέλιξης τους στον χώρο της αγοράς. Για τον λόγο αυτό η δημιουργία τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου κρίνεται αναγκαία.

Με βάση την προαναφερθείσα εξέταση προέκυψαν οι ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας αυτής (βλ. Κεφάλαιο 4). Για την εμπειρική ανάλυση των ερευνητικών υποθέσεων χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο των Easton and Harris (1991). Για την εκτίμηση των

αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν εισηγμένες επιχειρήσεις που εδρεύουν στις Η.Π.Α, οι παρατηρήσεις προέρχονται από τα έτη 2003-2013.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν οδηγούν σε κάποια συμπεράσματα. Αναλυτικότερα φαίνεται ότι η γνώμη της έκθεσης του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων έχει σημασία για τους επενδυτές. Ωστόσο η ουσιώδης αδυναμία που προκύπτει από τον έλεγχο του εξωτερικού ελεγκτή δεν φαίνεται να επηρεάζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών όπως και το πληροφοριακό περιεχόμενο της μεταβολή των κερδών.

5.3 Περιορισμοί και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Τα αποτελέσματα της παρούσης μελέτης ενδεχομένως να επηρεάζονται από κάποιους παράγοντες. Ένας περιοριστικός παράγοντας είναι το εύρος των εισηγμένων επιχειρήσεων οι παρατηρήσεις στην έρευνα μας προέρχονται μόνο από τις Η.Π.Α. Ένα μεγαλύτερο δείγμα ίσως θα επέτρεπε στην εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων σε σχέση με τις ερευνητικές μας υποθέσεις. Η χρήση σημαντικότερου μεγέθους και φήμης επιχειρήσεων ως δείγμα υπό εξέταση, θεωρήσαμε ότι θα μας δώσει σημαντικότερα και ουσιαστικότερα αποτελέσματα.

Όλα τα προαναφερθέντα αποτελούν εκτός από περιοριστικούς παράγοντες και πεδία ανοικτά για μελλοντική έρευνα.

5.4. Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της παρούσης μελέτης, η γνώμη της έκθεσης του ορκωτού ελεγκτή σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους επενδυτές. Επιπλέον η ουσιώδης αδυναμία που προκύπτει από τον έλεγχο του εξωτερικού ελεγκτή δεν φαίνεται να επηρεάζει το πληροφοριακό περιεχόμενο των κερδών όπως και το πληροφοριακό περιεχόμενο της μεταβολή των κερδών. Αυτό ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις που εξετάσαμε για τα έτη 2003-2013.

Σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί την ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, η οποία είναι σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος βοηθά τον οργανισμό να επιτύχει τους στόχους του, προσφέροντας μια συστηματική

επιστημονική προσέγγιση για την αποτίμηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και των διαδικασιών.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θ. Διαμαντόπουλος, Ι. Ταλαρούγκας (1984) . Ελεγκτική, Αθήνα: Παπαζήση.

Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών,(2008). “Το Πλαίσιο Επαγγελματικής Εφαρμογής”, (33, 35).

Καζαντζής , Χ.Ι.(2006). Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος. Πειραιάς :
Business Plan Α.Ε..

Λουμιώτης , Β. , Τζίφας , Β.(2012). Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών
Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ). Αθήνα : Σώμα Ορκωτών Λογιστών.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). Λεξικό της ελληνικής γλώσσας. 2^η Έκδοση, Αθήνα:
Κέντρο Λεξικολογίας.

Νεγκάκης , Χ. , Ταχυνάκης , Π.(2013). Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής &
Εσωτερικού Ελέγχου , Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου . Αθήνα :
Διπλογραφία.

Ντζανάτος , Δ. ,(2008). Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι
διαφορές τους από τα ελληνικά. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη Α.Ε..

Παντελής Σ. Παπαστάθης. ,(2003). Ο σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal
Audit) στις επιχειρήσεις-οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του (α' τόμος)
.: Παπαστάθης .

Παπαδάτου , Θ.,(2005). Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος ανώνυμων
εταιρειών. 5^η επιμ. Σ.1. : Σάκκουλα.

Τσακλάγκανος , Α. Α. ,(2008). Ελεγκτική . Θεσσαλονίκη : Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη .

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BLAY, A. D. & GEIGER, M. A. 2013. Auditor Fees and Auditor Independence: Evidence from Going Concern Reporting Decisions*. *Contemporary Accounting Research*, vol. 30, pp. 579-606.
- BOON K. , MCKINNON J. & P., R. 2008. Audit service quality in compulsory audit tendering: Preparer perceptions and satisfaction. *Accounting Research Journal*, Vol.21, pp. 93-122.
- BOSTICK L. N. & S., L. M. 2007. " Auditors ' Responsibilities Formalized Under SAS 109 Unserstanding Risks Associated with the Legal and Regulatory Environment ". *The CPA Journal*.
- CITRON, D. B. & TAFFLER, R. J. 1992. "The audit report under going concern uncertainties: an empirical analysis". *Accounting and Business Research*, vol. 22.
- Gill,G.S.& Cosserat, G.& Leung, P.& Coram,P. 2001. "Modern Auditing & Assurance Services" , 6th edition, John Wiley and Sons Australia Ltd, pp.173-178.
- GOH, B. W., KRISHNAN, J. & LI, D. 2012. Auditor Reporting under Section 404: The Association between the Internal Control and Going Concern Audit Opinions. *Contemporary Accounting Research*, vol.30, pp. 970-995.
- HALLAK, R. & SILVA, A. 2012. Determinants of audit and non-audit fees provided by independent auditors in Brazils. *Revista Contabilidade & Finanças*, pp. 223-231.
- HAMMERSLEY, J. S., MYERS, L. A. & ZHOU, J. 2012. The Failure to Remediate Previously Disclosed Material Weaknesses in Internal Controls. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, vol. 31, pp. 73-111.

- KLAMM, B. K., KOBELSKY, K. W. & WATSON, M. W. 2012. Determinants of the Persistence of Internal Control Weaknesses. 307-333.
- LAWRENCE, E. C. 1983. "Reporting delays for failed firms". *Journal of Accounting Research*, vol. 21 (2), pp. 606-610.
- MUNSIF, V., RAGHUNANDAN, K., RAMA, D. V. & SINGHVI, M. 2011. Audit Fees after Remediation of Internal Control Weaknesses. *Accounting Horizons*, vol. 25, pp. 87-105.
- NAIKER, V. 2009. Former Audit Partners on the Control Deficiencies. *THE ACCOUNTING REVIEW*, vol. 84, pp. 559-587.
- RICE, S. C. & WEBER, D. P. 2012. How Effective Is Internal Control Reporting under SOX 404? Determinants of the (Non-)Disclosure of Existing Material Weaknesses. *Journal of Accounting Research*, vol. 50, pp. 811-843.
- SAWYER, B. L. 2003. Sawyer's Internal Auditing. The practise of Modern Internal Auditing. *The Institute of Internal Auditors*, 5th ed., pp. 1061-1102.
- WHITTRED, G. P. & ZIMMER, I. 1984. "Timelines of financial reporting and financial distress". *The Accounting Review*, vol. 59 (2), PP. 287-295
- ZHANG, Y., ZHOU, J. & ZHOU, N. 2007. Audit committee quality, auditor independence, and internal control weaknesses. *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. 26, pp. 300-327.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Δικτυακός τόπος «Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών»

Διαθέσιμο σε: http://www.hiia.gr/internal_audit.htm

Ν.2190/1920,

Διαθέσιμο σε: http://www.taxheaven.gr/show_law.php?id=3185

Επιτροπή Λογιστικής τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ)

Διαθέσιμο σε: <http://www.elte.org.gr>

IFAC, International Federation of Accountants ,n.d.

Available at: <http://www.ifac.org/about-ifac/organization-overview>

PricewaterhouseCoopers LLP, “Internal Audit 2012, A study examining the future of internal auditing and the potential decline of a controls-centric approach”, 2007

Available at:

http://www.pwc.com/en_US/us/internalaudit/assets/pwc_ias_2012.pdf